

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski dvopredmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije

Mirna Obradović

Izricanje vremena u publicističkom stilu

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2018.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Katedra za suvremeni hrvatski jezik

Diplomski dvopredmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije

Mirna Obradović

Izricanje vremena u publicističkom stilu

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologije, grana kroatistike

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2018.

Sažetak

U radu se opisuje izricanje vremena u publicističkom stilu. Nakon gramatičkih opisa vremena na sintaktičkoj i semantičkoj razini, predstavljaju se znanstveni radovi koji se bave vremenskim značenjima. U nastavku se rada donosi prikaz prijedložnih i besprijedložnih vremenskih značenja. Zatim se prelazi na besprijedložne vremenske izraze unutar kojih se opisuje tri osnovna vremenska značenja genitiva, akuzativa i instrumentalnoga: značenje vremenske točke, značenje vremenske mjere i značenje ponavljanja. Besprijedložnom se instrumentalu dodaje i značenje dobi. Značenje vremenske točke izriče da glagolska radnja obuhvaća samo jedan dio vremenskoga razdoblja koje označuje imenica i odgovara na pitanje *kada?*. Vremenskom se mjerom označuje da glagolska radnja ispunjava čitavo vremensko razdoblje na koje se odnosi imenica, a odgovara na pitanje *koliko dugo?*. Značenje ponavljanja izriče pak da se glagolska radnja ponavlja u intervalima koje označuje imenica te odgovara na pitanje *koliko često?*. Navedena se značenja potom potkrepljuju primjerima iz korpusa mrežnih inačica dnevnih novina *Glas Slavonije*, *Jutarnji list* i *Večernji list*. Na temelju provedenoga istraživanja može se zaključiti kako su besprijedložna vremenska značenja u publicističkom stilu dosta brojna, a najmanje su zastupljena u člancima portala *Večernji list*. Najbrojniji su izrazi u značenju vremenske točke, a najrjeđe se pojavljuju izrazi u značenju ponavljanja. Kada je riječ o pojedinim besprijedložnim izrazima, vremenski je genitiv najbrojniji u značenju vremenske točke. Akuzativni izrazi najčešće izriču vremensku mjeru, a besprijedložni se instrumental najčešće pojavljuje u značenju vremenske točke. Besprijedložni se genitiv u značenju vremenske mjere, jednako kao i instrumental dobi, u uspoređenoj građi ne potvrđuju, što svjedoči o njihovoj rubnosti u publicističkom stilu.

Ključne riječi: vrijeme, besprijedložni izrazi, vremenska točka, vremenska mjera, značenje ponavljanja

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Kategorija vremena u gramatikama	2
2.1. Priložna oznaka vremena.....	2
2.2. Vremenska značenja	4
3. Prijedložna i besprijedložna vremenska značenja u jezikoslovnoj literaturi.....	9
3.1. Pogled u znanstvenu literaturu	9
3.2. Prijedložna vremenska značenja	13
3.3. Besprijedložna vremenska značenja.....	16
4. Besprijedložni vremenski izrazi	17
4.1. Vremenski genitiv.....	20
4.1.1. Značenje vremenske točke.....	20
4.1.2. Značenje vremenske mjere	27
4.1.3. Značenje ponavljanja	28
4.2. Vremenski akuzativ	30
4.2.1. Značenje vremenske točke.....	30
4.2.2. Značenje vremenske mjere	34
4.2.3. Značenje ponavljanja	38
4.3. Vremenski instrumental.....	39
4.3.1. Značenje vremenske točke.....	39
4.3.2. Značenje vremenske mjere	43
4.3.3. Značenje ponavljanja	45
4.3.4. Značenje dobi.....	46
5. Zaključak.....	48
6. Literatura i izvori.....	49
6.1. Literatura.....	49
6.2. Izvori.....	50

1. Uvod

Iako u hrvatskom jeziku vrijeme primarno predstavlja semantičku kategoriju, u suvremenim se i starijim gramatikama opisuje i na sintaktičkoj razini, u okviru priložne oznake vremena. U radu se stoga polazi od gramatičkih opisa priložne oznake vremena, nakon čega će se prijeći na zastupljenost vremenskih značenja u gramatikama J. Florschütza, E. Barić i dr., D. Raguža te J. Silića i I. Pranjkovića, jednako kao i u *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* R. Katičića. Drugo poglavlje započinje pregledom vremenskih značenja u znanstvenoj literaturi, pri čemu se koriste radovi I. Pranjkovića, A. Menac, M. Znike, M. Glušac i V. Rišner. U nastavku diplomskoga rada dat će se prikaz prijedložnih i besprijedložnih vremenskih značenja prema podjeli M. Glušac. Budući da su tema ovoga rada besprijedložni vremenski izrazi u publicističkom stilu, u sljedećem će se poglavlju opisati genitivni, akuzativni i instrumentalni izrazi koji u suvremenom hrvatskom jeziku imaju ulogu priložne oznake vremena. Navedeni se vremenski izrazi opisuju trima podznačenjima, stoga će se u nastavku rada donijeti detaljan opis značenja vremenske točke, značenja vremenske mjere i značenja ponavljanja.

Vremenska će se značenja besprijedložnih genitivnih, akuzativnih i instrumentalnih izraza potkrijepiti primjerima iz korpusa koji čine mrežne inačice dnevnih novina *Glas Slavonije*, *Jutarnji list* i *Večernji list*. Iz navedenih će se mrežnih izvora analizirati ukupno 90 članaka najnovijega datuma. Članci su izabrani prema kriteriju zajedničkih rubrika. Naime, iz pet rubrika, koje su zajedničke navedenim mrežnim portalima (*Hrvatska*, *Kultura*, *Sport*, *Crna kronika*, *Svijet*), odabrano je po šest članaka najnovijega datuma, stoga je u ukupnom broju analiziranih članaka zastupljen pravilan omjer svih triju mrežnih inačica dnevnih novina.

Na temelju provedenoga istraživanja pokušat će se utvrditi koliko su besprijedložna vremenska značenja u publicističkom stilu uopće zastupljena te na kojim su mrežnim portalima najbrojnija. Pritom će se promatrati i zastupljenost vremenskih značenja u pojedinim rubrikama. Nadalje, pokušat će se zaključiti koja su vremenska značenja općenito, ali i u pojedinim padežima, najčešća, a koja najrjeđa. Posebna će se pozornost posvetiti uporabi imenica, značenju odrednice te obveznosti atributa u svakom pojedinom značenju.

2. Kategorija vremena u gramatikama

Vrijeme je semantička kategorija, a u suvremenim se hrvatskim gramatikama, ali i u onim starijim, opisuje i na sintaktičkoj razini, pri opisu priložne oznake vremena.

2.1. Priložna oznaka vremena

Sva se određenja priložne oznake u gramatikama mogu svesti na definiciju koja se donosi u *Školskoj gramatici hrvatskoga jezika* S. Ham: „Priložna je oznaka rečenični dio kojemu mjesto u rečenici otvara predikat, a izriče različite okolnosti u kojima se vrši predikatna radnja.“ (Ham, 2012: 124) „Mjesto joj je u rečeničnom ustrojstvu otvoreno samom prisutnošću predikata, bez obzira na riječ i oblik riječi kojom je predikat izrečen“ (Barić i dr., 1995: 428), a slično govori i R. Katičić u *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika*: „Priložna oznaka zalihosno je vezana uz samo postojanje predikata, bez obzira na to koji je on i kakav.“ (Katičić, 1986: 77) Ona, dakle, „(...) zavisi o samom predikatu (...)“ (Ham, 2012: 124) i može se uvrstiti uz svaki predikat (Barić i dr., 1995: 428). Budući da se priložna oznaka uz predikat primarno vezuje svojim sadržajem, *Hrvatska gramatika* (Barić i dr., 1995: 428) i *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika* (Katičić, 1986: 83) kao njezinu bitnu odliku spominju mogućnost prepričavanja, odnosno parafraziranja. Jedna se uvijek može prepričati drugom tako da se obrazac rečeničnoga ustrojstva ne promijeni, što potvrđuje da za priložnu oznaku nisu toliko važna njezina gramatička svojstva.

Među okolnosti koje se izriču ovim neobveznim članom rečeničnoga ustrojstva većina gramatičara svrstava mjesto, vrijeme i način, a pojedini autori navode i uzrok (Florschütz, 1916: 135; Raguž, 1997: 336; Težak, Babić, 2005: 235; Ham, 2012: 125). „S obzirom na okolnost koju označuju, priložne se oznake međusobno i razlikuju značenjem.“ (Ham, 2012: 125) Dakle, priložne se oznake prema sadržaju mogu podijeliti na različite vrste. Uz priložnu oznaku mjesta i načina, najčešće se pojavljuje priložna oznaka vremena (Katičić, 1986: 77; Barić i dr., 1995: 429; Raguž, 1997: 336; Silić, Pranjković, 2005: 306).

Priložne oznake vremena označuju vrijeme predikatne radnje i odgovaraju na pitanja *kada?*, *otkada?*, *dokada?* i *koliko dugo?* (Florschütz, 1916: 135; Težak, Babić, 2005: 236; Silić, Pranjković, 2005: 307; Ham, 2012: 126). Mogu se izricati vremenskim priložima (npr. *Nekad je sve bilo drukčije*, *Nikad se ne treba predavati*, *Katkada je bolje šutjeti*), padežnim oblicima ili prijedložno-padežnim izrazima (npr. *Te godine bilo je posebno teško*, *Prima utorkom*, *Ostali su*

do jutra, *Doći će u nedjelju*) (Silić, Pranjković, 2005: 307). Dakle, mogu se sastojati od jedne riječi ili skupa riječi, a u rečenici ih može biti više (Težak, Babić, 2005: 236).

Osim prijedložnim izrazima, priložna oznaka vremena može se izreći i imenicom u nekom od nesamostalnih (kosih) padeža. U *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* (1986: 78-82) i *Hrvatskoj gramatici* (1995: 429-430), jednako kao i u Silić-Pranjkovićevoj gramatici (2005: 200-201), navodi se da ulogu priložne oznake vremena mogu imati genitivni, akuzativni i instrumentalni padežni oblici. S. Težak i S. Babić (2005: 289-301) također govore o sintaktičkoj ulozi koju padeži mogu imati u rečenici. Pritom navode kako, osim navedenih izraza, u službi priložne oznake vremena mogu biti i izraz *kao* + nominativ te lokativ:

- 1) *kao* + nominativ, npr. *Kao momak nije zavolio nijednu djevojku.*
- 2) besprijedložni genitiv, npr. *Godine 1907. izrađen je u Francuskoj prvi helikopter.*
- 3) prijedložni genitiv, npr. *Za kneza Domagoja plaćao se porez u vinu.*
- 4) besprijedložni akuzativ, npr. *Čitavu jesen obilazio je šume.*
- 5) prijedložni akuzativ, npr. *Pred jesen zakola selima vijest da će ubirati vojnici od onih koji nisu odslužili svoju dužnost.*
- 6) lokativ, npr. *U početku mu je godilo što sam upravlja letjelicom.*
- 7) besprijedložni instrumental, npr. *Mjesecima i mjesecima mlate praznu slamu.*
- 8) prijedložni instrumental, npr. *S vremenom se prilično toga izmijenilo.* (Težak, Babić, 2005: 290-301).

I u gramatici se S. Težaka i S. Babića napominje da genitiv i akuzativ, kao priložne oznake vremena, redovito dolaze s atributom (Težak, Babić, 2005: 291-295).

U dvjema se gramatikama vrijeme spominje i u poglavlju o sadržajnom ustrojstvu rečenice. Tako autori *Hrvatske gramatike* (Barić i dr., 1995: 399) i *Sintakse hrvatskoga književnog jezika* (Katičić, 1986: 25-26) među odredbama rijeka navode i „vremensku odredbu ili temporal“. Naime, odredbe su rijeka dodatci koji pobliže označuju sam rijek, temeljnu jedinicu sadržajnoga ustrojstva kojom se u rečenici izriče neka radnja, zbivanje ili stanje. „Vremenska odredba ili *temporal* određuje rijek pobliže s obzirom na vrijeme kada se vrši radnja, kada se odvija zbivanje ili kad postoji stanje što je u njemu izrečeno.“ (Katičić, 1986: 26) Zajednički je naziv za vremensku („temporal“), mjesnu („lokal“) i načinsku odredbu („modal“) *priložje (priložak) ili adverbijal* (Barić i dr., 1995: 399; Katičić, 1986: 25).

Budući da u prvom i drugom izdanju gramatike *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* (1991; 2007) S. Babić i dr. o priložnim oznakama uopće ne govore, navedena gramatika ne spominje ni priložnu oznaku vremena.

2.2. Vremenska značenja

Osim što vrijeme spominju u okviru priložnih oznaka, J. Florschütz (1916), R. Katičić (1986), E. Barić i dr. (1995) govore i o značenju vremena. Vremenska se značenja padežnih oblika i prijedložnih izraza pobliže određuju u Raguževoj (1997) gramatici, a najopširnije se opisuju u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* J. Silića i I. Pranjkovića (2005). D. Raguž (1997), J. Silić i I. Pranjković (2005) usmjerili su se i na uporabu besprijedložnih i prijedložnih kosih padeža koji su sukladni jezičnoj normi ili se pak normativno ne preporučuju te na one čija je uporaba obilježena kao zastarjela, regionalna ili funkcionalnostilistički specijalizirana. U nastavku će se spomenuti svi besprijedložni i prijedložni izrazi kojima se u gramatikama pripisuje vremensko značenje, bez obzira na njihovu normativnu (ne)prihvatljivost, zastarjelost ili regionalnost. Naime, starije gramatike potvrđuju da vremenska značenja nisu samo predmetom promišljanja suvremenih hrvatskih jezikoslovaca. Pogled u gramatiku J. Florschütza (1916) pokazuje kako su takva značenja bila predmetom gramatičkih opisa još početkom 20. stoljeća. U gramatikama se tako razlikuju vremenska značenja besprijedložnih i prijedložnih izraza.

Kada je riječ o besprijedložnim izrazima, J. Florschütz (1916), R. Katičić (1986), E. Barić i dr. (1995), jednako kao i D. Raguž (1997) te J. Silić i I. Pranjković (2005), navode vremensko značenje genitivnih, akuzativnih i instrumentalnih izraza.

Govoreći o „nezavisnom genitivu“, J. Florschütz (1916: 216) navodi da „imenice s vremenskim značenjem, kad stoje s atributom u genitivu, kazuju vrijeme, uz koje što biva“. R. Katičić (1986: 413) pojašnjava da se genitivnim izrazom kao priložnom oznakom vremena „identificira vremenski isječak u kojem se smješta ono što se kazuje predikatom“, a jednako se navodi i u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr., 1995: 430). J. Silić i I. Pranjković (2005: 202) također navode da „vremenski genitiv označuje vrijeme u koje se što zbiva i u pravilu dolazi u službi priložne oznake vremena, npr. *Bilo je to prošloga petka.*“. Takav padežni izraz u genitivu sastoji se od imenice uz koju je obvezna odredba (atribut) (Florschütz, 1916: 216; Katičić, 1986: 82; Barić i dr., 1995: 552, Raguž, 1997: 120; Silić, Pranjković, 2005: 203). „Zato su takve oznake najmanje

dvočlane, a znaju imati i više članova.“ (Katičić, 1986: 82) U Silić-Pranjkovićevoj gramatici (2005: 203) navodi se još jedna podvrsta besprijedložnoga genitiva koja izriče vrijeme. Riječ je o genitivu dobi, koji je podvrsta kvalitativnoga genitiva, npr. *muškarac srednjih godina*.

Opis vremenskoga akuzativa donosi se u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr., 1995: 430): „Akuzativom vremena identificira se vremenski odsječak u kojemu se odvija ono što se kazuje predikatom. Taj se vremenski odsječak promatra u svojem trajanju.“ Da se akuzativnim izrazom kao priložnom oznakom vremena izriče „trajanje protegnuto kroz koji vremenski odsječak“ navodi i R. Katičić (1986: 413). J. Florschütz (1916: 227) pak za „akuzativ vremena ili temporalni akuzativ“ bilježi kako „imenice, koje znače vrijeme, stoje s atributom u akuzativu, kad se kazuje, kada ili za koliko vremena što biva“, a tvrdnja da takav akuzativ odgovara na pitanje *kada?* nalazi se i u Raguževoj gramatici (1997: 139). „Vremenski akuzativ sličan je vremenskomu genitivu i često zamjenjiv njime, npr. *ove noći* i *ovu noć (...)*. Međutim oblik akuzativa ne može imati spoj riječi apozicijskoga (nego samo atributnoga) tipa.“ (Silić, Pranjković, 2005: 223) U takvim akuzativnim izrazima uz imenicu također dolazi dodatak koji ju pobliže označuje (Florschütz, 1916: 227; Katičić, 1986: 81; Barić i dr., 1995: 430; Silić, Pranjković, 2005: 223). U Raguževoj (1997: 139) i Silić-Pranjkovićevoj gramatici (2005: 223) spominje se još i vremenski akuzativ za mjeru vremena ili akuzativ mjere vremena, koji odgovara na odgovara na pitanje *koliko vremena?*, *koliko dugo?*, a J. Florschütz (1916: 227) te J. Silić i I. Pranjković (2005: 223) navode i poseban tip vremenskoga akuzativa koji se susreće u pozdravima, npr. *Laku noć!*. Nijedan od njih nije zamjenjiv vremenskim genitivom (Silić, Pranjković, 2005: 223).

„Vremenski instrumental rezerviran je za neka specifična vremenska značenja i načelno se ograničuje na uzak krug riječi.“ (Silić, Pranjković, 2005: 235) Za razliku od ostalih gramatika koje spominju tek poneka podznačenja, u Silić-Pranjkovićevoj gramatici (2005: 235) vremensko se značenje besprijedložnoga instrumentala raščlanjuje na tri podznačenja. Razlikuju se tako iterativni instrumental, instrumental duga trajanja i vremensko-socijativno značenje instrumentala. Vremensko-socijativno značenje podrazumijeva da se događaj odvija istodobno s vremenom označenim instrumentalom, a instrumental duga trajanja, nasuprot iterativnomu instrumentalu, „dolazi samo u množini i tvori se od riječi koje označuju mjeru vremena (...)“. „Množinom se u takvim izričajima označuje, odnosno naglašava, dužina trajanja vremenskoga odsječka označena instrumentalom.“ (Silić, Pranjković, 2005: 235) Značenje trajanja u vremenu instrumentalnim se izrazima u ulozi priložne oznake vremena pripisuje i u *Sintaksi hrvatskoga*

književnog jezika (1986: 79). J. Florschütz (1916: 237) pak navodi kako se instrumentalom vremena „kazuje [se] vrijeme na pitanje *kada?*“ i „vrijeme, koje se ponavlja na pitanje *kada običajno?*“, dok D. Raguž (1997: 153) ističe da instrumental vremena odgovara na pitanja *kada?* i *koliko vremena?*. Naposljetku, u još se jednoj vrsti besprijedložnoga instrumentala može prepoznati vremensko značenje. Riječ je o instrumentalu osnovne osobine koji je danas „rijedak i obilježen kao zastario ili regionalan, npr. *Djevojkom je bila šutljiva*“ (Silić, Pranjković, 2005: 235).

Kada je riječ o prijedložnim izrazima, u *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* (1986) vremenska se značenja takvih izraza posebno ne izdvajaju, dok *Hrvatska gramatika* (1995) bilježi samo dva prijedložna vremenska izraza: *za* + G, *s(a)* + I. S druge strane, J. Florschütz (1916), D. Raguž (1997) te J. Silić i I. Pranjković (2005) navode vremensko značenje prijedložnoga genitiva, akuzativa, lokativa i instrumentala. Vremensko značenje dativa s prijedlozima, i to s prijedlozima *k(a)* i *prema*, spominje se samo u gramatikama J. Florschütza (1916: 224) te J. Silića i I. Pranjkovića (2005: 220-221).

Naime, svi navedeni autori vremensko značenje pripisuju genitivu s prijedlozima *od*, *do*, *iz*, *s(a)*, *za*, *oko (okolo)* i *preko* (Florschütz, 1916: 216-220; Raguž, 1997: 123-135; Silić, Pranjković, 2005: 204-215), a D. Raguž (1997: 125-135), J. Silić i I. Pranjković (2005: 208-219) ovom popisu dodaju i prijedloge *iza*, *prije*, *uči*, *poslije*, *nakon*, *tijekom (tokom)*, *potkraj*, *usred (sred, posred)*, *između*, *prigodom*, *prilikom* i *povodom*. Vremenski se izrazi *krajem* + G, *blizu* + G, *nadomak* + G i *kod* + G navode samo u Silić-Pranjkovićevoj gramatici (2005: 211-213), a vremensko značenje genitiva s prijedlogom *duž* spominje samo *Praktična hrvatska gramatika* (Raguž, 1997: 123).

Nadalje, vremensko značenje može imati akuzativ s prijedlozima *na*, *u*, *pod*, *pred(a)* i *za* (Florschütz, 1916: 229-232; Raguž, 1997: 142-146; Silić, Pranjković, 2005: 226-229). Navedenim prijedlozima D. Raguž (1997: 140-141), J. Silić i I. Pranjković (2005: 224-225) dodaju *kroz(a)* i *uz(a)*, a vremensko značenje akuzativa s prijedlogom *među*, koji dolazi uz zamjenicu *to*, bilježe samo stariji gramatičari kao što je J. Florschütz (1916: 231).

Kada je riječ o lokativnim vremenskim izrazima, u gramatikama se navode *na* + L, *o* + L, *po* + L i *u* + L (Florschütz, 1916: 233-234; Raguž, 1997: 148-150; Silić, Pranjković, 2005: 230-233), a u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* (1997: 151) te *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije*

i visoka učilišta (2005: 233) dodaje im se i izraz *pri* + L. Dakle, svi prijedlozi koji dolaze uz lokativ mogu imati vremensko značenje.

Jedini instrumentalni vremenski izraz koji je zabilježen u svim spomenutim gramatikama sastoji se od instrumentala s prijedlogom *s(a)* (Florschütz, 1916: 239; Raguž, 1997: 154; Silić, Pranjković, 2005: 236). Međutim, pojedine gramatike navode kako su i *pred(a)*, *pod(a)* (Florschütz, 1916: 238; Silić, Pranjković, 2005: 237), *za* (Raguž, 1997: 155; Silić, Pranjković, 2005: 238) prijedlozi koji s instrumentalom također čine prijedložni vremenski izraz.

D. Raguž (1997: 124-149) navodi kako prijedložni vremenski izrazi primjerice mogu izricati vrijeme u trajanju (*duž* + G, *iz* + G, *preko* + G, *kroz(a)* + A, *po* + L), mogu biti oznaka slijeda (*iza* + G, *nakon* + G, *poslije* + G, *po* + L) ili označavati približno vrijeme (*oko* + G, *o* + L). Sustavnije se određenje značenja prijedloga donosi u Silić-Pranjkovićevoj gramatici (2005: 245), u kojoj se razlikuju dimenzionalna i nedimenzionalna značenja, a vrijeme se svrstava u prvu skupinu. Dimenzionalni prijedlozi upućuju na mjerljivost, odnosno na jednu od dimenzija, prostor ili vrijeme. Naime, „kod vremenskih značenja prijedloga riječ je o odnosu između događaja (D) i vremenskoga lokalizatora (VL), tj. jezične jedinice s vremenskim značenjem uz pomoć koje se precizira vrijeme događanja“. (Silić, Pranjković, 2005: 247) Kao tipična vremenska značenja, koja se u hrvatskom jeziku izriču uz pomoć prijedloga, mogu se izdvojiti sljedeća: istodobnost (simultanost), prijevremenost (anteriornost), poslijevremenost (posteriornost), krozvremenost (protemporalnost), ablativna temporalnost (abtemporalnost), izmeđuvremenost (intertemporalnost), unutarvremenost (intratemporalnost), okovremenost (cirkumtemporalnost), usporedna temporalnost, „prostorna temporalnost“, direktivno-granična temporalnost, sredvremenost (centrumtemporalnost), ekstremalna temporalnost, socijativna temporalnost, umjestovremenost (altertemporalnost), „kauzalna temporalnost“ (Silić, Pranjković, 2005: 247-248).

Već sami nazivi pojedinih vremenskih značenja ukazuju na njihovo ispreplitanje i povezanost s ostalim dimenzionalnim ili nedimenzionalnim padežnim značenjima. Tako se genitivom s prijedlozima mogu izricati prostorno-vremensko značenje (Raguž, 1997: 125-132) te vremensko-uzročno značenje (uzrok povoda) ili „kauzalna temporalnost“, a prijedložnom genitivu koji označuje vrijeme može biti svojstvena i nijansa socijativnosti (Silić, Pranjković, 2005: 207-248). U akuzativu s prijedlozima mogu se pak povezati vrijeme i cilj kakva kretanja ili kakve druge aktivnosti. Nadalje, prijedložnim se lokativnim izrazima često izriče „prostorna

temporalnost“ u kojoj se stapaju vremensko i prostorno značenje, a u lokativu koji označuje vrijeme može se pojaviti i nijansa uvjetnoga značenja. Kada je riječ o prijedložnom instrumentalu, vremensko se značenje može povezati sa socijativnim („socijativna temporalnost“), a vremensku nijansu značenja može dobiti i prijedložni instrumental sa značenjem prostora (Silić, Pranjković, 2005: 229-248). J. Silić i I. Pranjković (2005: 203) navode i jedan besprijedložni izraz u kojem se sastaju vremensko i kvalitativno značenje. Riječ je o genitivu dobi koji se još naziva kvalitativno-vremenski genitiv. O vremenskim značenjima prijedložnih i besprijedložnih izraza opširnije će se govoriti u sljedećem poglavlju.

Na temelju pregleda suvremenih, ali i starijih, gramatika može se zaključiti kako su vremenska značenja najmanje zastupljena u gramatici *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* (1991) S. Babića i dr., jednako kao i u njezinom drugom, promijenjenom izdanju pod nazivom *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (2007). Vremensko se značenje prijedloga, odnosno prijedložnih izraza, u njima navodi tek usput: „Prijedlozi veoma često izriču i vrijeme, dakako s vremenskim imenicama uza se.“ (Babić i dr., 1991: 730-731; Babić i dr., 2007: 566-567) Pritom se još napominje kako pojedini prijedlozi imaju samo jedno značenje, npr. prijedlog *nakon* izriče neposrednu poslijevremenost (Babić i dr., 1991: 730-731; Babić i dr., 2007: 566-567). U gramatici S. Težaka i S. Babića (2005) vremenska se značenja pobliže ne određuju, a u *Školskoj gramatici hrvatskoga jezika* (2012) takva se značenja uopće ne spominju.

3. Prijedložna i besprijedložna vremenska značenja u jezikoslovnoj literaturi

Nakon što je prikazano na koji način gramatike spominju vremenska značenja, u nastavku se rada navode znanstveni radovi koji se bave tom temom. Sva prijedložna i besprijedložna vremenska značenja, spomenuta u gramatikama i znanstvenoj literaturi, usustavljena su u knjizi *Vrijeme u jeziku i jezik u vremenu* (2018.) Maje Glušac. Zbog toga se u ovom poglavlju, osim pregleda znanstvenih radova, donosi i prikaz prijedložnih te besprijedložnih vremenskih značenja prema podjeli M. Glušac.

3.1. Pogled u znanstvenu literaturu

Pojedini jezikoslovci, poput I. Pranjkovića, u svojim radovima obuhvaćaju sva prijedložna i besprijedložna vremenska značenja.

Naime, u *Drugoj hrvatskoj skladnji* (2001) I. Pranjković opisuje vremenska značenja besprijedložnih izraza, nakon čega se usmjerava na vremenske prijedloge koji su se razvili iz prostornih. Kada govori o besprijedložnim izrazima, I. Pranjković navodi i opisuje vremensko značenje genitiva bez prijedloga (vremenskoga genitiva), vremenskoga akuzativa (akuzativa vremena) i vremenskoga instrumentala, unutar kojih navodi i određena podznačenja. Osim akuzativa vremenskoga značenja koji dolazi u pozdravima, razlikuje iterativni instrumental, značenje duga trajanja i temporalno-socijativno značenje instrumentala. Potom navodi kako se u suvremenom hrvatskom jeziku vremenska značenja ne mogu izricati besprijedložnim dativom i samostalnim lokativom. U nastavku se opisuje spomenutih šesnaest vremenskih značenja prijedložnih izraza, čiji su nazivi ponešto izmijenjeni: istovremenost, prijevremenost, poslijevremenost (susljednost), protemporalnost, abtemporalnost ili ablativna temporalnost, intertemporalnost, intratemporalnost, cirkumtemporalnost, poredbena (ekvativna) temporalnost, „prostorna temporalnost“, direktivna temporalnost, centrumtemporalnost, ekstremalna temporalnost, socijativna temporalnost, altertemporalnost, „uzročna temporalnost“.

U radu *Izražavanje vremenskih odnosa*, koji je dijelom knjige *Gramatička značenja* (2013), I. Pranjković također navodi kako način izricanja vremenskih odnosa na sintaktičkoj razini može biti vezan uz imenske izraze, odnosno uz pojedine oblike kosih padeža i uz prijedložno-padežne

izraze. Od oblika kosih padeža ističe vremenski genitiv, vremenski akuzativ, akuzativ vremenske mjere i vremenski instrumental. Kada je riječ o prijedlozima, I. Pranjković naglašuje uobičajenost vremenskih značenja. Zbog toga se obično govori o velikoj skupini vremenskih prijedloga, i to prijedloga s izrazito izdiferenciranim vremenskim značenjima, npr. *prije, poslije, nakon, uoči, tijekom*. Potom se navodi kako se prijedložno-padežnim izrazima mogu označavati istodobnost, anteriornost, posteriornost i druga značenja.

Najopširnije o vremenskim značenjima I. Pranjković piše u svojem radu *Izražavanje vremenskih odnosa padežnim oblicima i prijedložno-padežnim izrazima*, objavljenom u zborniku radova *Vrijeme u jeziku – Nulti stupanj pisma* (2013). U radu se govori o tome kako se u hrvatskom standardnom jeziku vremenski odnosi izriču padežnim oblicima i prijedložno-padežnim izrazima te o konkretnijim vremenskim značenjima koja se izriču na taj način. Na početku se navodi kako se od besprijedložnih padežnih oblika vremenska značenja mogu izricati genitivom, akuzativom i instrumentalom. U okviru besprijedložnoga akuzativa spominje se mjera vremena, a besprijedložnom se instrumentalu pripisuje distributivno i kontinualno značenje. U distributivnom značenju objekt vremenske lokalizacije raspoređuje se na veći broj istovrsnih lokalizatora koji nisu u neposrednom kontaktu, dok je u kontinualnom značenju posebno naglašena duljina trajanja. U nastavku se govori o padežima u kojima su vremenski prijedložni izrazi najbrojniji, kao i o padežima u kojima su takvi izrazi neusporedivo rjeđi. Pritom se nabrajaju prijedlozi koji s pojedinim padežima čine vremenske prijedložne izraze. I. Pranjković navodi kako se među takvim vremenskim izrazima razlikuju intralokalizacija i estralokalizacija, koje označuju vremensku lokalizaciju u okviru lokalizatora ili izvan njega. Kada je riječ o intralokalizaciji, opisuju se vremenska simultanost, ablativnost, adlativnost i perlativnost, a u okviru ekstralokalizacije opisuju se anteriornost i posteriornost. Spominju se još i proksimalnost, distalnost i ekstremalna temporalnost. Na kraju se zaključuje kako se vremenska značenja često razvijaju iz prostornih, zbog čega prostorna i vremenska značenja u pojedinim konstrukcijama supostojе. Kao i u gramatikama, I. Pranjković naposljetku navodi kako se vremenska značenja mogu ispreplitati i s nedimenzionalnim značenjima, primjerice sa značenjem uspoređivanja („poredbena temporalnost“), značenjem društva („socijativna temporalnost“) i značenjem uzroka („uzrok povoda“ ili „vremenski uzrok“).

Dok se I. Pranjković u svojim radovima usmjerava i na prijedložna i na besprijedložna vremenska značenja, pojedini se radovi bave samo jednom od tih dviju značenjskih skupina. Prijedložna vremenska značenja bila su predmet istraživanja M. Glušac 2012. godine, a

besprijedložnim se vremenskim značenjima ista autorica bavi u svojem radu iz 2014. godine. Antica Menac (1989.) također opisuje besprijedložna vremenska značenja.

U radu *Prijedložni izrazi vremenskoga značenja u suvremenome hrvatskom jeziku* (2012.) M. Glušac polazi od osnovne postavke lokalističke teorije padeža prema kojoj je prostorno značenje osnovno padežno značenje, a ostala se značenja, pa tako i vremensko, izvode iz njega. Potom navodi kako se odnos prostornoga i vremenskoga značenja može pratiti u dvama smjerovima, zbog čega se razlikuju dvije skupine prijedložnih izraza. U prvoj su skupini izrazi koji odražavaju prijenos značenja s prostornoga na vremensko, a drugoj skupini pripadaju izrazi kojima se označuju samo vremenski odnosi. U odnosu prema suvremenoj jezičnoj normi izrazi iz prve skupine mogu se pak podijeliti u tri podskupine: prijedložni izrazi kao dio norme suvremenoga hrvatskog jezika, prijedložni izrazi vremenskoga značenja u razgovornom jeziku i prijedložni izrazi vremenskoga značenja kao zastarjelice. Autorica zaključuje kako su prijedlozi koji su sastavnim dijelom prijedložnih izraza i kod kojih je metaforički moguće uspostaviti prijenos značenja s prostornoga na vremensko većinom pravi prijedlozi.

Jedno poglavlje u radu *O uporabi i značenju sekundarnih prijedloga nastalih gramatikalizacijom imenica* (2016.) M. Glušac i V. Rišner posvećuju poprijedloženim instrumentalima vremenskoga značenja. Pritom spominju instrumentale vremenskoga značenja *prigodom, prilikom, sredinom, tečajem, tijekom (tokom) i povodom*. Vremensko se značenje tih poprijedloženih instrumentala može dalje raščlaniti na sljedeća podznačenja: ekstremalnu temporalnost, cetrumtemporalnost, protemporalnost, prigodnu temporalnost, uzročnu temporalnost. U radu se potom uspoređuju poprijedloženi vremenski instrumentali u građi 19. stoljeća s primjerima *Hrvatskoga nacionalnog korpusa* te opisima u suvremenoj normativnoj literaturi.

U svojem se pak radu *Upotreba i značenja padeža bez prijedloga u suvremenom ruskom i hrvatskom književnom jeziku* (1989.) A. Menac bavi položajem, funkcijama i značenjem padeža bez prijedloga u ruskom i hrvatskom jeziku. Pritom se opširno opisuju osnovna vremenska značenja u hrvatskom jeziku. Riječ je o značenju vremenske mjere, značenju vremenske točke i značenju ponavljanja koja se mogu izricati genitivom, akuzativom i instrumentalom. Opisujući genitiv vremenske točke, autorica spominje datumsko značenje, zbog čega se može govoriti i o datumskom genitivu. Autorica Menac posebno se usmjerava i na uporabu atributa u navedenim vremenskim izrazima, kao i na zastupljenost pojedinih vremenskih značenja.

Uporabom se atributa bavi i M. Glušac u svojem radu *Atributi u besprijedložnim izrazima vremenskoga značenja* (2014). Naime, M. Glušac opisuje attribute u besprijedložnim genitivnim i akuzativnim izrazima u ulozi priložne oznake vremena ovisno o vremenskim podznačenjima (značenju vremenske točke, značenju ponavljanja i značenju vremenske mjere). U radu se polazi od količinskih (kvantitativnih) i kakvosnih (kvalitativnih) imenica koje se rabe u takvim izrazima, nakon čega se navodi u kojim su značenjima atributi (ne)obvezni. Naposljetku se zaključuje kako opis besprijedložnih vremenskih izraza potvrđuje postavke o zadržavanju osnovne prirode pojedinoga padeža, prema kojoj se dijelnost genitiva potvrđuje uobičajenim izricanjem vremenske točke, a cjelokupnost akuzativa uobičajenim izricanjem vremenske mjere.

Pojedini su se autori u svojim radovima usmjerili samo na jedno vremensko značenje ili pak na vremenska značenja jednoga padeža. Tako M. Znika piše o značenju vremenske mjere. U radu *O sustavu jedinica vremenske mjere* (1979.) M. Znika polazi od riječi kojima se izriču jedinice vremenske mjere, a posebno se usmjerava na sintaktički i semantički obvezne attribute koji dolaze uz te riječi. Autorica navodi pet skupina riječi koje se javljaju kao dijelovi padežnih ili prijedložnih izraza u funkciji priložne oznake vremena: riječi koje označuju jedinice sustava vremenskih mjera (i nazive jedinica vremenske mjere), određeno vremensko trajanje (određeni vremenski odsječak) ili neodređeno vremensko trajanje (neodređeni vremenski odsječak), riječi kojima je izricanje vremenskoga trajanja samo jedno od značenja te riječi koje vrijeme izriču tek u vezi s atributom. U radu se značenje vremenske mjere vezuje uz genitiv, akuzativ, lokativ i instrumental.

U radu *Vremenski instrumental* (2013) M. Glušac i V. Rišner opisuju besprijedložne i prijedložne instrumentalne izraze vremenskoga značenja u odnosu na vremenska podznačenja, njihovu učestalost i odnos prema jezičnoj normi. Autorice navode kako se besprijedložni instrumental može pojaviti u značenju vremenske točke, značenju ponavljanja i značenju vremenske mjere, kao i u značenju dobi. S druge strane, instrumentalnim se prijedložnim izrazima može označiti socijativna temporalnost, istodobnost, prijevremenost i prostorna temporalnost. U nastavku se rada za svaki prijedlog opisuju sintagmatska obilježja instrumentalnih vremenskih izraza, učestalost uporabe, mogućnosti zamjenjivanja drugim izrazima te normativna prihvatljivost u suvremenom hrvatskom jeziku. Osim teorijskoga dijela, donose se primjeri iz korpusa *Hrvatske jezične riznice* i *Vjesnika online*.

3.2. Prijedložna vremenska značenja

Objedinjujući sva prijedložna vremenska značenja, spomenuta u suvremenim, ali i starijim, gramatikama i znanstvenim radovima, M. Glušac u knjizi *Vrijeme u jeziku i jezik u vremenu* po uzoru na literaturu, osobito I. Pranjkovića, razlikuje 19 prijedložnih vremenskih značenja:

1. Istovremenost (*simultanost*) označuje da je vrijeme događanja istodobno s vremenom koje označuje odrednica te se izriče sljedećim izrazima:

za + G, *za/u vrijeme* + G, *u/za doba* + G, *za* + I, *kod* + G, *pri* + L, *prilikom*, *prigodom*, *u prigodi* + G, *pod* + I/(A), *uz* + A.

2. Krozvremenost (*protemporalnost*) vrsta je istodobnosti u kojoj se osobito ističe protežnost i trajanje. Izriče se sljedećim prijedložnim izrazima:

kroz + A, *preko* + G/(A), *tijekom*, *tokom*, *tečajem*, *u tijeku*, *u toku* + G, *duž* + G, *od* + G, *do* + G.

3. Prijevremenost (*anteriornost*), koja označuje da vrijeme događanja prethodi vremenu označenom odrednicom, izriče se sljedećim prijedložnim izrazima:

prije + G, *uoči* + G, *pred* + A/I, *ispred* + G, *pod* + A.

4. Poslijevremenost (*posteriornost*) označuje da je vrijeme događanja nakon vremena označenoga odrednicom te se izriče sljedećim prijedložnim izrazima:

poslije, *nakon* + G, *iza* + G, *na* + A, *po* + L, *za* + I.

5. Ablativna temporalnost (*abtemporalnost*) označuje da vrijeme događanja počinje i/ili potječe od vremena označenoga odrednicom. Izriče se sljedećim prijedložnim izrazima:

od + G/(A), *od* + G, *do* + G, *iz* + G, *s* + G.

6. Izmeđuvremenost (*intertemporalnost*) označuje da se vrijeme događanja omeđuje dvjema odrednicama, od kojih prva pretpostavlja početnu, a druga završnu vremensku točku do koje se promatra vremenski odsječak. Izriče se prijedložnim izrazima *između* + G i *među* + I/(A).

7. Unutarvremenost (*intratemporalnost*) označuje da se vrijeme događanja smješta unutar vremenskoga odsječka označenoga odrednicom te se izriče sljedećim izrazima:

u + A/L, u času, u trenutku, u momentu + G; u vrijeme, u vremenu, u doba, u razdoblju, u periodu + G; u vremenu od, u razdoblju od, u periodu od + G.

8. Okovremenost (*cirkumtemporalnost*), koja označuje da je vrijeme događanja približno vremenu označenom odrednicom, izriče se sljedećim prijedložnim izrazima:

oko, okolo + G, ob + A/L, o + L, blizu + G, prilikom, prigodom + G.

9. Prostorna je temporalnost značenje u kojem se prepleću vremensko i prostorno značenje, a izriče se sljedećim izrazima:

na + A/L, po + L, u + L, duž + G, za + I, ob + A.

10. Usmjerena temporalnost (*direktivna temporalnost*) dijeli se na opću usmjerenost i usmjerenograničnu temporalnost.

10.1. Opća usmjerenost označuje da se vrijeme događanja usmjeruje i približuje vremenu označenom odrednicom. Izriče se prijedložnim izrazima *k + D* i *prema + D*.

10.2. Usmjerenograničnom temporalnošću označuje se vrijeme događanja do granice koju označuje odrednica. Izriče se prijedložnim izrazima *do + G/(A)*, *od + G* i *do + G*.

11. Sredvremenost (*centrumtemporalnost*) označuje da se vrijeme događanja smješta u središnjem dijelu vremenskoga odsječka označenoga odrednicom. Izriče se sljedećim prijedložnim izrazima:

sred, posred, usred + G, sredinom, polovicom, polovinom + G; na sredini, na polovici, na polovini, u sredini + G.

12. Ekstremalna temporalnost označuje da se vrijeme smješta na početak ili na kraj vremenskoga odsjeka označenoga odrednicom, a izriče se sljedećim prijedložnim izrazima:

početkom, na/u/pri početku, pred početak + G, krajem, koncem, svršetkom + G, na kraju, na koncu, na svršetku + G, pri kraju, pri koncu, pri svršetku + G, pod konac, pod kraj + G, pred kraj, pred konac, pred svršetak + G, na/u/pri + L, pred + A, potkraj + G, s + G/I.

13. Socijativna temporalnost, koja označuje da se događaj odvija zajedno s vremenom označenim odrednicom, izriče se izrazima *s + G/I* te *istovremeno/istodobno s + I*.

14. Umjestovremenost (*altertemporalnost*) označuje da događaj pretpostavlja dvije odrednice, a ne povezuje se s jednom (predviđenom), nego s drugom (rezervnom). Izriče se izrazima s prijedlozima *mjesto, umjesto, namjesto*.

15. Uzročna temporalnost, kao vrsta vremenskoga značenja koja se prepleće s uzročnim značenjem, izriče se sljedećim izrazima:

povodom, u povodu, u prigodi + G, uz + A, na + A.

16. Izuzimajuća (*ekskluzivna*) temporalnost podrazumijeva prepletanje dvaju značenja: izuzimanja i vremena. Izriče se izrazima s prijedlogom *osim*.

17. Povremenost, koja se odnosi na ponavljanje radnje u okvirima dviju odrednica, izriče se parnoprijedložnim izrazima *od + G do + G* i *s + G na + A*.

18. Prekovremenost (*transtemporalnost*) označuje vrijeme u značenju svake druge odrednice, a izriče se izrazima *preko + G* i *prez + A*.

19. Poredbena (*ekvativna*) temporalnost označuje da neki događaj traje više ili manje od vremena označenoga odrednicom ili da je neki predmet ili biće starije od količine vremena označene odrednicom. Izriče se sljedećim izrazima:

preko + A, iznad + A, više od + A, ispod + A, manje od + A.

3.3. Besprijedložna vremenska značenja

Govoreći o besprijedložnim vremenskim značenjima, M. Glušac u knjizi *Vrijeme u jeziku i jezik u vremenu* navodi kako se u ulozi priložne oznake vremena u suvremenom hrvatskom jeziku mogu pojaviti genitivni, akuzativni i instrumentalni izrazi. Iako stariji jezikoslovci spominju kako i dativ ponekad može označavati vrijeme, autorica zaključuje kako se besprijedložnim dativom u suvremenom hrvatskom jeziku vrijeme ne izriče. Uporaba besprijedložnoga vremenskog lokativa također pripada starijem hrvatskom jeziku.

Svi se besprijedložni vremenski izrazi, ovisno o atributima, opisuju trima podznačenjima. Riječ je o značenju vremenske točke koje odgovara na pitanje *kada?*, značenju ponavljanja koje odgovara na pitanje *koliko često?* i značenju vremenske mjere koje odgovara na pitanje *koliko dugo?*. M. Glušac (2018.) besprijedložnom vremenskom instrumentalu pripisuje i značenje dobi, koje se u suvremenom hrvatskom jeziku smatra izrazito stilski obilježenim.

Navedena vremenska podznačenja određuju i ostala obilježja besprijedložnih vremenskih izraza: uporabu uz svršene/nesvršene glagole, značenje odrednice te obveznost atributa. Naposljetku se zaključuje kako sintagmatska obilježja i uobičajenost izricanja vremenskih podznačenja određenim padežom potvrđuju i postavke o zadržavanju osnovne prirode pojedinoga padeža: dijelnost genitiva, cjelokupnost akuzativa i socijativnost instrumentala.

Budući da se u nastavku rada istražuje zastupljenost besprijedložnih vremenskih značenja u publicističkom stilu, o takvim će se značenjima opširnije govoriti u sljedećem poglavlju.

4. Besprijedložni vremenski izrazi

U jezikoslovnoj se literaturi padeži uobičajeno dijele na samostalne (glavne) i nesamostalne (kose). Za razliku od samostalnih padeža, nesamostalni padeži ovise o nekoj drugoj sastavnici spoja riječi ili o članu rečeničnoga ustrojstva. Kosi padeži, koji se u spojeve riječi ili rečenice ne uvode samostalno, mogu imati različite službe. Osim što mogu biti različiti rečenični članovi kao što su bliži i dalji objekt, dio predikata, atribut, apozicija, kao i zavisne sastavnice različitih spojeva riječi i različitih rečeničnih članova poput bližega i daljega objekta, nesročnoga atributa i apozicije, kosi se padeži mogu pojaviti i u ulozi priložne oznake, a mogu biti upotrijebljeni s prijedlogom ili bez njega. (Silić, Pranjković, 2005: 199-201)

Kao što je spomenuto, ulogu priložne oznake vremena u suvremenom hrvatskom jeziku imaju besprijedložni genitivni, akuzativni i instrumentalni izrazi. U gramatikama D. Raguža (1997: 120-153) te J. Silića i I. Pranjkovića (2005: 202-235) takvi se izrazi nazivaju vremenskim genitivom, vremenskim akuzativom i vremenskim instrumentalom. Navedeni se besprijedložni vremenski izrazi opisuju trima podznačenjima: značenjem vremenske točke, značenjem vremenske mjere i značenjem ponavljanja (Glušac, 2014: 3). Značenje vremenske točke izriče da glagolska radnja ne obuhvaća čitavo vremensko razdoblje koje označuje imenica, nego samo jedan njegov dio (Menac, 1989: 89). Budući da može označavati i kraći i dulji vremenski odsječak, značenje se vremenske točke shvaća u širem smislu te odgovara na pitanje *kada?* Vremenskom se mjerom označuje da glagolska radnja ispunjava čitavo vremensko razdoblje na koje se odnosi imenica (Menac, 1989: 88), stoga značenje vremenske mjere označuje količinu (kvantitativnost) u vremenskom smislu te odgovara na pitanje *koliko dugo?* Značenje ponavljanja izriče pak da se glagolska radnja ponavlja u intervalima koje označuje imenica te odgovara na pitanje *koliko često?* (Menac, 1989: 91; Glušac, 2014: 3).

U besprijedložnim se vremenskim izrazima upotrebljavaju imenice vremenskoga značenja, odnosno vremenske jedinice koje služe mjerenju vremena te označuju dijelove dana ili dane, imena dana u tjednu, godišnjih doba i mjeseci. Prema značenjskim obilježjima takve se imenice mogu podijeliti na količinske (*kvantitativne*) i kakvosne (*kvalitativne*). (Glušac, 2014: 4) U prvu se skupinu ubrajaju vremenske jedinice za mjerenje vremena koje su određene „unutar svojega sustava i kazuju univerzalnu, konvencijom utvrđenu i upotrebom potvrđivanu određenost“, primjerice *trenutak, minuta, dan, tjedan, mjesec, stoljeće* i *vijek* (Znika, 1988: 103). Toj skupini pripadaju i nazivi dana i mjeseci. U drugu se skupinu svrstavaju imenice koje

označuju pojave koje traju u vremenu te se pretežno primjećuju „pomoću uvida u zbir njihovih kvalitativnih oblika“, primjerice *proljeće, ljeto, noć, jutro, predvečerje, sumrak i večer*. (Feleszko, 1995: 62) Međutim, M. Glušac (2014: 4) napominje kako i njihovu kvantitativnost potvrđuje uporaba u ulozi jedinica vremenske mjere.

Kada je riječ o imenicama neodređenoga vremenskoga značenja, M. Glušac (2014: 4) navodi da se imenice *vrijeme* i *doba* ne mogu rabiti u genitivnim izrazima. Od svih odrednica koje nisu vremenskoga značenja rabi se odrednica *put* u značenju 'navrat', dok se ostale upotrebljavaju samo iznimno. Primjerice, imenica *se život* pretežno javlja s atributom za oznaku sveukupnosti (*cijeli/čitav život*). Naposljetku se može zaključiti kako su izrazi s imenicama nevremenskoga značenja nastali analogijom prema izrazima s imenicama vremenskoga značenja, a njihova se uporaba objašnjava time da su „takvi pojmovi na vremenskoj crti toliko osobiti da mogu zamijeniti prave nazive vremenskih jedinica“ (Feleszko 1995: 62).

Za razliku od vremenskoga instrumentala u kojem je „atribute [je] moguće upotrijebiti samo uz određene odrednice i podznačenja, dok su uz neke odrednice sintaktički obvezni“, u besprijedložnim je genitivnim i akuzativnim vremenskim izrazima uporaba atributa obvezna (Glušac, Rišner, 2013: 237-238). Sintaktički obvezna uporaba atributa u genitivnim i akuzativnim izrazima „proizlazi iz naravi sintaktičkih odnosa, tj. iz odnosa sintaktičkih kategorija u rečenici“ (Barić i dr., 1997: 552). Zbog uobičajenosti takvih sveza u ulozi priložne oznake vremena takvi se izrazi nazivaju i dvočlanim priložima vremena. Obveznost je atributa ustvari posljedica promjene značenja vremenskoga izraza. Naime, atributom se vremenska jedinica „situacijski smješta i subjektivno precizira“. (Znika, 1988: 103) Budući da imenica vremenskoga značenja bez atributa označuje samo vremensku jedinicu bez podatka o kojoj je jedinici riječ, atributom se ona izdvaja i određuje prema kakvom poznatom trenutku. Dakle, atributom se „istodobno sužava značenje ovisno o govornikovo želji za situacijskim smještanjem i subjektivnim preciziranjem, odnosno određenjem količine vremena“. (Glušac, 2014: 5)

M. Glušac (2014: 5) navodi kako sama raspodjela atributa ovisi o vremenskim podznačenjima. Uloga je atributa u izrazima vremenske točke i ponavljanja aktualizacija vremenskoga pojma obilježenoga imenicom (točnije određenje imenice), stoga se njihova uloga ustvari određuje kao vremenska aktualizacija, a atribut aktualizatorom. S druge strane, atributi u izrazima vremenske mjere određuju količinu vremena, zbog čega se nazivaju kvantifikatorima.

U ulozi atributa vremenske aktualizacije mogu biti pokazne i neodređene zamjenice, redni brojevi i pridjevi koji se odnose na vrijeme. Opisni se pridjevi s ulogom obilježavanja kakvoće ili svojstva vremenskoga pojma pojavljuju u genitivu uz atribut s ulogom aktualizacije, a u akuzativu se takvi izrazi ne rabe.

S druge strane, M. Glušac (2014: 5) navodi kako se u izrazima vremenske mjere u atributnoj ulozi mogu pojaviti brojevi, brojevne imenice, količinski prilozi i pridjevi. Kada imenice *tjedan*, *nedjelja*, *mjesec* i *godina* ne dolaze s pridjevnim atributom, dodaje im se oznaka u genitivu *dana*. Takvi su izrazi ustvari svojevrsni priložni izrazi, odnosno „zatvorena cjelina koja bez morfoloških promjena ulazi u razne sintaktičke odnose“ (Katičić, 1981: 58).

Kada je riječ o izostavljanju atributa, M. Glušac (2014: 8-9) spominje genitivne i akuzativne izraze. Imenica se bez atributa pojavljuje u genitivnim izrazima vremenske mjere ako se nalazi uz zanijekani glagol: *Nije više htio ovdje **ni sekunde** čekati*. Takva se uporaba objašnjava utjecajem slavenskoga genitiva (Menac, 1989: 89). Nadalje, mogućnost se izostavljanja atributa, uz dodatna ograničenja, pripisuje i akuzativnim izrazima vremenske mjere. „Imenica može biti bez atributa kad se podrazumijeva da je riječ o samo jednoj jedinici vremenske mjere, ali takva je uporaba rijetka, osobito s imenicama u jednini koje označuju kraći vremenski odsječak: *Joža zastade **časak** na izlazu zakopčavajući kaput*.“ (Glušac, 2014: 9) Dok je početkom 20. stoljeća bila uobičajena uporaba imenica u akuzativu koje označuju dulji vremenski odsječak, pri čemu se množinskim oblikom ističe neodređenost trajanja, a samo se trajanje naglašuje ponavljanjem imenica povezanih veznikom *i* (*godine i godine*), u suvremenom su hrvatskom jeziku učestaliji besprijedložni instrumentali imenica (*godinama*). Neodređena se pak vremenska mjera s isticanjem trajanja označuje i imenicama suprotnoga značenja povezanih veznikom *i* (*dan i noć*), stoga se i u takvim izrazima imenica vremenskoga značenja rabi bez atributa. Naposljetku se zaključuje kako jedinice vremenske mjere u osnovnom značenju sadrže i potpunu određenost koja proizlazi iz njihova suodnosa s drugim jedinicama toga sustava (*dan – 24 sata*, *godina – 365 dana*), a uporabom bez atributa neutralizira se njihova određenost te se označuje neodređenost trajanja. Izrazi kao što su *godine i godine*, *stoljeća* označuju neodređeno dugo razdoblje, a izrazi kao što su *časak*, *trenutak*, *ni časa* označuju kratko vrijeme. (Glušac, 2014: 9)

4.1. Vremenski genitiv

Vremenski genitiv, koji u pravilu dolazi u službi priložne oznake vremena, „pretpostavlja imenicu sa značenjem određenoga vremenskog odsječka kojim se kazuje vrijeme u koje se što zbiva“ (Silić, Pranjković, 2005: 202; Pranjković, 2001: 12). Budući da sam naziv vremenskoga odsječka ne označuje vrijeme, uz takav genitiv obavezno dolazi atribut. „Samostalna imenica u genitivu moguća je samo onda kad se oznaka vremenskog odsječka na neki način podrazumijeva, pa je zališna, npr. *U Zagrebu, svibnja 1994.* (podrazumijeva se mjeseca i godine).“ (Pranjković, 2001: 12) I. Pranjković (2001: 12) još napominje kako se vrijeme vrlo rijetko označuje imenicom u genitivu koja sama po sebi ne znači vremenski odsječak, primjerice *Cijeloga izleta nije progovorio ni riječi*. Naposljetku se može zaključiti kako je genitiv u hrvatskom jeziku vrlo bogat vremenskim značenjima (Menac, 1989: 88; Pranjković, 2001: 12).

4.1.1. Značenje vremenske točke

U hrvatskom jeziku uobičajenost je izricanja vremenske točke svojstvena genitivnim besprijedložnim izrazima, koji se određuju „ulogom identifikacije vremenskog odsječka u kojem se odvija ono što se izriče predikatom“. (Katičić 2002: 440) Imenice koje se upotrebljavaju u tom značenju označuju mjerljive vremenske jedinice i druge vremenske pojmove, a mogu stajati u jednini i množini (Menac, 1989: 89).

Uz navedene je imenice obvezna odredbena riječ koja može precizirati (*ovaj, neki, jedan*), identificirati (*isti*) ili isticati slijed (*prvi, posljednji, prošli, sljedeći*). Dvije odredbene riječi obvezne su ako jedna od njih ne ulazi u navedene skupine, primjerice jednoga *lijepog* dana ili toga *kišnog* popodneva. (Menac, 1989: 89-90) M. Glušac (2014: 6) dodaje kako se takvim pridjevima, koji se odnose na vrijeme, vremenski pojam odmjerava prema trenutku govora (npr. *prošle godine, sljedećeg mjeseca*) (Glušac, 2014: 6).

Provedeno istraživanje potvrđuje kako su u publicističkom stilu besprijedložni genitivi u značenju vremenske točke najbrojniji. Pritom se najčešće pojavljuju genitivni izrazi koji se sastoje od imenice i odredbene riječi koja precizira (*ovaj, taj, jedan*):

- 1) ***Ove godine*** odlučili smo se za Osijek i Slavoniju upravo zbog toga da novinarima koji pišu o turizmu pokažemo što nudi Slavonija. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)

- 2) *I ove ćemo godine* upravo na sljedećoj sjednici Turističkog vijeća HTZ-a donijeti odluku o raspodjeli dijela prihoda od boravišne pristojbe, odnosno budžeta namijenjenog za projekte na turistički nerazvijenim područjima i destinacije Klastera Slavonija. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)
- 3) *Ove smo godine* podržali Euro Wings koji je imao program za cijelu Hrvatsku, pa tako i za Osijek. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)
- 4) *Ove godine* na natječaj su pristigla 64 naslova. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366661/5/Dubravki-Ugresic-11-nagrada-tportal>)
- 5) Nagrada *ove godine* odlazi u ruke glumačkog velikana Damira Lončara, a velika svečanost na rasporedu je u utorak 19. lipnja. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366760/5/Loncaru-Godisnja-nagrada-Komedije>)
- 6) Počasćen sam i sretan što sam *ove godine* dobio Godišnju nagradu Kazališta Komedija. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366760/5/Loncaru-Godisnja-nagrada-Komedije>)
- 7) Sjevernokorejski vođa Kim Jong Un boravi u dvodnevnom posjetu Kini, objavila je kineska državna televizija u utorak, a to je njegov treći posjet velikom sjevernom savezniku *ove godine*. 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/kim-jong-un-opet-doputovao-u-kinu-sjevernokorejski-celnik-kineskog-ce-predsjednika-izvijestiti-o-povijesnom-summitu-s-trumpom/7497123/>)
- 8) Ćorić protiv Zvereva sada vodi s 3-1 u međusobnim susretima, Borna je slavio Cincinatiju 2015., US Openu lani i sada u Halleu, dok je Nijemac dobio dvoboj u Miamiu *ove godine*. 19. svibnja 2018. (<https://sportske.jutarnji.hr/tenis/atp/borna-coric-pregazio-treceg-tenisaca-svijeta-u-halleu-nijemac-jednostavno-nije-imao-sanse-protiv-zahuktalog-hrvata/7500795/>)
- 9) U sklopu festivala nastupaju Zagrebačka filharmonija, Balet Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu, Zagrebačko gradsko kazalište Komedija, Simfonijski puhački orkestar Oružanih snaga RH-a i mnogi drugi, a program i *ove godine* otvaraju ansambli Hrvatske radiotelevizije. 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/zagreb-classic-koncert-pod-vodstvom-ceskog-maestra-obiljezava-100-godina-od-raspada-monarhije-izvodi-se-jalta-jalta-a-jazzeri-sviraju-zappu/7499406/>)

- 10) *Iznimni uspjesi našeg Baleta u Aleksandrijskom teatru u Sankt Peterburgu prošle godine ili Drame na Međunarodnom festivalu nacionalnih kazališta u Budimpešti ove godine zasigurno upisuju jednu novu snagu u cjelokupnu djelatnost našeg teatra.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijeh-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)
- 11) *Kako ove godine stoji s financijama i što ćemo to gledati krajem rujna u Zagrebu?* <https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijeh-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134> (19. lipnja 2018.)
- 12) *Ove će se godine najbolji mladi glazbenici natjecati u kategorijama gitara, violončelo i kontrabas, a prvonagrađeni će nastupiti na Svečanom koncertu uz Simfonijski orkestar HRT-a, koji će se održati 25. listopada 2018. s početkom u 19.30 sati.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/jos-samo-12-dana-do-zavrsetka-prijava-za-7-natjecanje-papandopulo-1253107>)
- 13) *Po prvi put nastupit će i u inozemstvu zahvaljujući mreži EMCY čijim je članom UNISON i Natjecanje Papandopulo postalo ove godine.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/jos-samo-12-dana-do-zavrsetka-prijava-za-7-natjecanje-papandopulo-1253107>)
- 14) *A Ljetne noći Exita ove godine traju od 27. lipnja do 4. kolovoza, a biti će izvedeno čak 19 naslova.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ljetne-noci-teatra-exit-deveti-put-u-atriju-muzeja-za-umjetnost-i-obrt-1253070>)
- 15) *Hrvatski kazališni i filmski redatelj, koji je u fokus šire javnosti došao filmom “Obrana i zaštita”, a ove godine izazvao reakcije autorskom predstavom “Govori glasnije” u Kerempuhu, danas, 20. lipnja, prvi će se put predstaviti beogradskoj publici, i to premijerom predstave koju je radio prema filmu Rainera Wernera Fassbindera “Zašto je poludio gospodin R.” iz 1969. godine.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/kad-apsolviramo-nacionalizme-suocit-emo-se-s-puno-jacim-neprijateljem-1253229>)
- 16) *Talibani su u nedjelju objavili da neće produljiti trodnevno primirje, koje je na snazi ovog vikenda s afganistanskim snagama, prigodom Ramazanskog bajrama te da namjeravaju nastaviti borbe nakon njegova završetka.* 17. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366675/2/Kraj-primirja-nastavlje-se-rat>)

- 17) *Zlobnici bi rekli da repertoar **ovog ljeta** kroje cure iz pokreta #Time's Up, zadužene za promoviranje i ravnopravnost žena u medijima.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/film-i-tv/pise-nenad-polimac-kako-su-izbavitelji-2-postali-jedan-od-najuspjesnijih-ho-livudskih-crtica-svih-vremena/7495245/>)
- 18) *U toj Dalićevoj formaciji **ovoga puta** neće biti mjesta za Kramarića, koji ostaje, zajedno s Brozovićem, u poziciji jokera s klupe i dio plana B.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/ekskluzivno-otkrivamo-detalje-slucaja-kalinic-i-sto-je-porucio-suigracima-1253178>)
- 19) *Moskva je **ovih dana** središte svijeta za brojne nogometne zaljubljenike koji pohode Svjetsko prvenstvo.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/hrvati-izazvali-metez-u-sredistu-moskve-kad-je-zagrmilo-bjezite-ljudi-bjezite-iz-grada-1253186>)
- 20) *Ako **ovih dana** uđete u predvorje HNK Zagreb, ondje će vas dočekati pomalo neobičan prizor: dva reda stolaca i na njima – posjetitelji.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijeh-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)
- 21) *Fassbinder u tom filmu problematizira trenutak u progresivnom bumu Zapadne Njemačke **tih godina** koja nezadrživo kreće u ekonomsku utakmicu, a sve to gledano kroz život jednog činovnika.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/kad-apsolviramo-nacionalizme-suocit-cemo-se-s-puno-jacim-neprijateljem-1253229>)
- 22) *Hrvatska se posebno treba čuvati Pavona, mladog desnog krila Boce koji će **jednog dana** biti svjetski igrač – upozorio je Lucho.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/ibanez-prati-gauce-u-rusiji-argentina-bi-sve-dala-da-ima-ta-dva-vatrena-1253188>)

Kao što potvrđuju navedeni primjeri, u atributnoj je ulozi „učestala uporaba pokaznih zamjenica koje se odnose na vremensku udaljenost onoga o čemu se govori u odnosu na trenutak govorenja“ (Glušac, 2014: 6). Takvi su primjeri u člancima novinskih portala najbrojniji. Naime, atributom *ovaj* obilježeno je vrijeme oko trenutka govorenja, atributom *taj* vrijeme udaljenije od trenutka govorenja u prošlost ili budućnost, a atributom *onaj* vrijeme najudaljenije od trenutka govorenja. „Budući da se izrazi s atributom *onaj* odnose na najveću vremensku udaljenost od trenutka govorenja“, imenica često može biti praćena imenskim atributom ili atributnom rečenicom (*one večeri pri odlasku, one noći kad su ga sreli na odlasku*) (Glušac, 2014: 6).

Posljednji primjer, točnije primjer 22), potvrđuje kako se u atributnoj ulozi može pojaviti i broj *jedan* kojim se izriče neodređenost, a najčešće dolazi uz imenicu koja označuje kraći vremenski odsječak (*jednoga dana*). Rednim se pak brojevima kao atributima vremenski pojam određuje u odnosu na neki poznati odsječak vremena ili događaj (*šezdesetih godina – šezdesetih godina 19. stoljeća*). (Glušac, 2014: 6) U analiziranim se člancima pojavljuju samo dva takva primjera, pri čemu se u drugom primjeru imenica izostavlja:

23) *“Izbavitelji 2” imaju vrlo zanimljiv vizualni dizajn koji povremeno podsjeća na modernističke crtiče kompanije UPA, koji su **pedesetih godina** konkurirali Disneyju i obilato nadahnuli Zagrebačku školu crtalog filma.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/film-i-tv/pise-nenad-polimac-kako-su-izbavitelji-2-postali-jedan-od-najuspjesnijih-holivudskih-crtica-svih-vremena/7495245/>)

24) *Izvrсна je i glazba Michaela Giacchina - koga je Bird otkrio u prvim “Izbaviteljima” - koja spretno skida zvuk ranih filmova o Jamesu Bondu, čini vam se da je skladana **šezdesetih** upravo u vrijeme kada su snimljeni “Dr. No” i “Goldfinger”.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/film-i-tv/pise-nenad-polimac-kako-su-izbavitelji-2-postali-jedan-od-najuspjesnijih-holivudskih-crtica-svih-vremena/7495245/>)

Osim genitivnih izraza sastavljenih od imenice i odredbene riječi koja precizira, u građi su u značenju vremenske točke brojni primjeri genitivnih izraza sastavljenih od imenice i odredbene riječi koja ističe slijed (*posljednji, zadnji, prošli, protekli, prethodni, sljedeći, idući, naredni*):

25) *Tenor José Cura nastupit će s Evelin Novak, sopranisticom koja ima stalni angažman u berlinskoj državnoj operi, **posljednje večeri festivala**, 10. srpnja, u čast rođendana Nikole Tesle.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/zagreb-classic-koncert-pod-vodstvom-ceskog-maestra-obiljezava-100-godina-od-raspada-monarhije-izvodi-se-jalta-jalta-a-jazzeri-sviraju-zappu/7499406/>)

26) *Tijekom prekida vatre **posljednjih dana** odvijali su se prizori bliskih susreta između talibanskih boraca, civila i pripadnika snaga sigurnosti.* 17. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366675/2/Kraj-primirja-nastavlje-se-rat>)

- 27) Četvorica radnika prethodno su s još dvojicom svojih kolega popili kavu na terasi obližnjeg kafića i onda su krenuli obaviti posao po nalogu svojih tvrtki, a nakon što su se stanari okolnih kuća požalili da **posljednjih dana** imaju pojačani povrat otpadnih voda iz kanalizacije u kuće. 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/horor-u-cepinskoj-kanalizaciji-preminuo-i-treci-radnik-jednom-je-zbog-plinova-pozlilo-isto-se-dogodilo-i-drugom-potom-su-dolje-krenula-jos-dvojica/7500777/>)
- 28) Srpski ministar vanjskih poslova Ivica Dačić ovaj je slučaj svrstao u “političku borbu koja ne dolazi samo iznutra, a čiji je cilj destabilizacija Srbije i slabljenje njene pozicije” čime je htio reći da je Srbija **zadnjih dana** izložena “lažnim vijestima” koje iniciraju brojne strane sigurnosne službe stacionirane u Srbiji. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366673/2/Srpska-policija-sumnja-da-je-novinar-izmislio-pricu-o-otmici>)
- 29) S druge strane, kada je Egipat u pitanju **zadnjih se dana** priča samo o Mohamedu Salahu. 19. lipnja 2018. (<https://sportske.jutarnji.hr/nogomet/sp2018/uzivo-erupcija-odusevljenja-u-sankt-peterburgu-rusija-napunila-mrezu-egipcana-sve-je-odluceno-u-razmaku-od-tri-minute-salah-zabio-i-vratio-nadu/7497132/>)
- 30) Na sastanku Corepera **prošloga tjedna** odlučeno je da se prihvati Komisijin prijedlog organiziranja saslušanja Poljske u Vijeću EU 26. lipnja. 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/financial-times-tvrdi-hrvatska-je-stala-na-stranu-poljske-1253169>)
- 31) Američki predsjednik Donald Trump sastao se s Kimom na povijesnom summitu **prošlog tjedna** u Singapuru. 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/ocekuje-se-da-sjeverna-koreja-pocne-predavati-tijela-americkih-vojnika-iz-korejskog-rata-1253220>)
- 32) Tako je **prošloga ljeta** u New Yorku sudio utakmicu Barcelona – Juventus. 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/rijecanin-sudio-messi-evo-sto-savjetuje-vatrenima-kako-proti-v-njega-1253195>)
- 33) Iznimni uspjesi našeg Baleta u Aleksandrijskom teatru u Sankt Peterburgu **prošle godine** ili Drame na Međunarodnom festivalu nacionalnih kazališta u Budimpešti ove godine zasigurno upisuju jednu novu snagu u cjelokupnu djelatnost našeg teatra. 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grieh-je-da-se-hit-predstav-e-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)

- 34) ***Protekle srijede** u Osijeku su na svečanosti Zlatna penkala u organizaciji Hrvatske turističke zajednice dodijeljene nagrade i priznanja inozemnim turističkim novinarima za najbolje tekstove, radio ili TV priloge, kao i blogove o Hrvatskoj.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)
- 35) *Time je podsjetio na činjenicu da je **proteklog vikenda** u Velikoj Kladuši u međusobnom obračunu migranata jedan od njih podrijetlom iz Maroka ubijen.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366794/1/Migranti-pokusali-uci-iz-BiH-u-RH>)
- 36) ***Protekloga** je **tjedna** u Virovitičko-podravskoj županiji evidentirano 16 prometnih nesreća u kojima su tri osobe lakše ozlijeđene.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366804/8/Policija-zaustavljala-pijane-vozace>)
- 37) ***Prethodnih dana** nije bio kod njega nitko od njegovih iz Njemačke odakle je došao, a prijatelja nije imao – kazali su nam njegovi susjedi dan nakon što je Mirko uhićen.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/poznat-je-on-policiji-i-inace-se-bavio-kra-ama-1253179>)
- 38) ***Sljedećega dana**, po povratku u kamp, Dalić je cijeli dan čekao da mu se Kalinić obrati; prosvjedom, isprikom, bilo kakvim objašnjenjem, a Nikola ga nije ni pozdravio niti ga pogledao.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/ekskluzivno-otkrivamo-detalje-slucaja-kalinic-i-sto-je-porucio-suigracima-1253178>)
- 39) *No, tek je **idućeg jutra** Mirko došao susjedu, s mačetom u ruci s kojom je danima prije hodao selom i govorio da će nekoga ubiti, i zamolio ga da pozove policiju jer je ubio provalnika.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/poznat-je-on-policiji-i-inace-se-bavio-kra-ama-1253179>)
- 40) *Naše ekipe susrest će se **narednih dana**, dok će susret predsjednika biti u nedjelju.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/vucic-i-thaci-sastaju-se-u-nedjelju-u-bruxellesu-beogradski-mediji-nastavak-dijaloga-je-neizvjestan/7500780/>)

Kada je riječ o pridjevima *posljednji* i *zadnji*, M. Glušac (2014: 6) napominje kako bi zbog osnovnoga vremenskog značenja prednost trebalo dati pridjevu *posljednji*. Međutim, primjeri iz medijskoga jezika potvrđuju kako se u vremenskom značenju ipak rabe oba pridjeva.

U genitivne izraze sa značenjem vremenske točke A. Menac (1989: 90-91) svrstava i datumsko značenje, koje nastaje svezom datumskoga i posesivnoga genitiva, primjerice *Rodila se trinaestog siječnja tisuću devetsto šezdeset treće godine*. Datumski je genitiv samo redni broj za oznaku dana (*trinaestog*), a ostali su dijelovi posesivni genitivi, odnosno genitivi cjeline. Naime, dan je dio mjeseca, a mjesec je dio godine. Ako se pak posesivni genitivi iz punoga datuma izravno povežu s glagolom, nastat će datumski genitivi, točnije genitivi vremenske točke: *Rodila se šezdeset treće*. Datumsko se značenje u publicističkom stilu ne potvrđuje.

Iako se zamjećuje odsutnost imenica sa značenjem duljega vremenskog razdoblja (*vijek, stoljeće*), jednako kao i onih s neodređenim vremenskim značenjem (*vrijeme, epoha, era*), A. Menac (1989: 90) zaključuje kako imenice s odredbenim riječima u ovom značenju stvaraju velik broj sveza koje imaju široku primjenu u različitim stilovima, što potvrđuju i navedeni primjeri iz medija. Naime, u navedenim se genitivnim izrazima sa značenjem vremenske točke pojavljuju brojne odrednice: *dan, tjedan, vikend, godina, srijeda, ljeto, jutro, večer, put*. Najčešće se pojavljuje imenica *godina*, a često se spominje i imenica *dan*. Od svih odrednica koje nisu vremenskoga značenja pojavljuje se samo odrednica *put*, a ostale se imenice vremenskoga značenja mogu podijeliti na količinske ili kvantitativne (*dan, tjedan, vikend, godina, srijeda*) i kakvosne ili kvalitativne (*ljeto, jutro, večer*). Zastupljene su imenice mnogo češće u jednini.

U nekim se gramatičkim opisima navodi mogućnost zamjene genitivnih i akuzativnih izraza vremenske točke. Međutim, zbog neuobičajenosti i nemogućnosti zamjene pojedinih genitivnih izraza akuzativnima značenje se vremenske točke u suvremenim, ali i u starijim, gramatikama ipak pripisuje genitivnim izrazima, dok je akuzativnim izrazima uobičajeno izricati vremensku mjeru. (Veber, 1959: 19)

Rezultati provedenoga istraživanja dovode do zaključka koji se može svesti na konstataciju A. Menac (1989: 89) prema kojoj u značenju vremenske točke „besprijedložni genitiv u hrvatskom književnom jeziku ima veliku primjenu“.

4.1.2. Značenje vremenske mjere

Značenje je vremenske mjere u besprijedložnom genitivu ograničeno na svezu imenice i riječi za oznaku sveukupnosti *čitav* ili *cio* (npr. *čitavoga dana, čitave noći, cijele jeseni, cijeloga*

života) (Menac, 1989: 88). A. Menac (1989: 89) navodi kako je u takvim svezama broj imenica s vremenskim značenjem manji nego u akuzativu, a da je uporaba genitivnih izraza vremenske mjere ograničena potvrđuje i M. Glušac (2014: 8): „Manji je broj imenica (npr. *dan, noć, jutro, večer, godina*), a rabe se samo atributi *čitav* i *cijeli*.“

„Atribut *jedan* morfološki je ograničen na uporabu uz zanijekani glagol, a takvi se izrazi istodobno mogu tumačiti i značenjem vremenske točke (*ni jednog trena nisu pomislili*).“ (Glušac, 2014: 8) A Menac (1989: 89) pretpostavlja da je uporaba takvog, rijetko zastupljenog, tipa vremenske mjere nastala pod utjecajem slavenskoga genitiva. Ističe da u takvom značenju imenica, koja označuje jedinicu vremenske mjere (obično za kraća vremenska razdoblja), nije praćena odredbenim riječima (osim ponekad brojem *jedan*), primjerice *ni trena ne posumnjati, neću ostati ni minute, ni jednog dana ne bolovati*. U navedenim se primjerima genitiv javlja samo uz niječni glagol jer bi se bez negacije na njegovu mjestu nalazio akuzativ.

Kada je riječ o „stilemskoj razlici“ između genitivnih i akuzativnih besprijedložnih izraza vremenske mjere, zaključuje se kako je genitiv afektivnija inačica akuzativa. Akuzativ je češći u svakodnevnom govoru, dok se genitiv češće upotrebljava u svečanijem izričaju. Osim toga, genitivnim se izrazima značenje vremenske mjere „donekle remeti jer glagolska radnja koja uz akuzativnu konstrukciju ispunjava čitavo vremensko razdoblje, uz genitivnu konstrukciju kao da se kida i ne ispunjava čitavo vremensko razdoblje bez prekida, nego mnoge točke u njemu, držeći se ipak njegovih granica“ (Menac, 1959: 24-57). M. Glušac (2018: 21) navodi pak kako se uporaba genitivnih umjesto akuzativnih izraza može povezati s njihovom ulogom. Naime, genitiv se rabi „kada se na umu ima i odmjeravanje i utvrđivanje vremena (tj. mogućnost izricanja vremenske mjere genitivom u vezi je sa značenjem vremenske točke jer je vrijeme kojim se mjeri trajanje radnje istodobno i vrijeme u kojemu se radnja vrši“ (Glušac, 2018: 21).

Iako M. Glušac (2014: 8), jednako kao i A. Menac (1989: 88), navodi da su genitivni izrazi vremenske mjere rjeđi, ali ipak zastupljeni, u uspoređenim se člancima mrežnih portala ne pojavljuju.

4.1.3. Značenje ponavljanja

Značenje se ponavljanja, kao inačica značenja vremenske točke s naglaskom na ponavljanje, u besprijedložnom genitivu izriče svezom *svaki + imenica* ili *redni broj* (Glušac, 2014: 7; Menac, 1989: 90). Dakle, u takvim je genitivnim izrazima atribut obvezan. Imenice koje

se rabe u genitivnim izrazima sa značenjem ponavljanja označuju imena godišnjih doba te dulje vremenske odsječke, što se može povezati s odnosom dijelnosti; imenice koje označuju dulje vremenske odsječke rabe se u genitivu jer se pritom ponavlja vremenska točka u označenom vremenu, a ne cjelokupno vrijeme.

Iako malobrojni, primjeri iz medija potvrđuju kako su u značenju ponavljanja genitivni izrazi češći nego akuzativni i instrumentalni:

- 41) *U cilju povećanja turističkih dolazaka i noćenja u predsezoni i posezoni i na kontinentu u razdoblju cijele godine, **svake godine** na temelju javnog poziva tražimo da nam se jave svi strateški partneri - touroperator i aviokompanije.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)
- 42) *"Amerikanci **svake godine** kupuju oko 14 milijuna komada novog oružja", rekao je za medije autor studije Aaron Karp.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/amerikanci-posjeduju-cak-40-posto-malokalibarskog-oruzja-u-svijetu-1252983>)
- 43) *Jurišević je kao elitni američki sudac **svakoga ljeta** u akciji kada velike europske momčadi dolaze na pripreme u SAD.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/rijecanin-sudio-messi-evo-sto-savjetuje-vatrenima-kako-protiv-njega-1253195>)

Sveobuhvatnost vremena koja se postiže uporabom atributa *svaki* u jednom se primjeru iz medija ograničuje prilogom *gotovo*:

- 44) *Upravo je izbor repertoara koji odgovara očekivanjima publike i senzibilitetu vremena, kao i umjetnička snaga naših ansambala ono zbog čega je danas gledalište HNK **gotovo svake večeri** popunjeno.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijeh-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)

Umjesto imenice, koja označuje mjerljivu vremensku jedinicu i druge vremenske pojmove podložne ponavljanju (npr. *svakoga dana, mjeseca, časa, jutro, utorka, siječnja*), u takvim genitivnim izrazima može stajati i poimeničeni redni broj, koji označuje dan u mjesecu (npr. *svakoga prvog*). Uz imenice se kao odredbena riječ može pojaviti pridjev (npr. *svakoga zimskog popodneva*), a ako se pak radnja ne ponavlja u svakoj vremenskoj jedinici, imeničkoj se vezi može dodati redni broj kojim se precizira razmak ponavljanja (npr. *svake desete godine*). (Menac, 1989: 90-91)

U malobrojnim se primjerima genitivnih izraza sa značenjem ponavljanja pojavljuje tek nekoliko imenica u jednini, isključivo vremenskoga značenja. U količinske (kvantitativne) imenice ubrajaju se *dan* i *godina*, a u kakvosne (kvalitativne) se imenice svrstavaju *ljeto* i *večer*.

Menac (1980: 91) naposljetku zaključuje kako „u značenjima ponavljanja koja uključuju imenicu, a ne poimeničeni redni broj, genitiv u hrvatskom književnom jeziku alternira s besprijedložnim akuzativom: *svakoga dana* – *svaki dan*, *svakoga časa* – *svaki čas*, *svake druge subote* – *svaku drugu subotu*“.

4.2. Vremenski akuzativ

Vremenski akuzativ ili akuzativ vremena, jednako kao i vremenski genitiv, „označuje vrijeme u koje što biva, pa su jedan drugim često zamjenjivi“ (npr. *cijelog dana/cijeli dan*) (Pranjeković, 2001: 12). Zamjena je moguća samo onda kada je riječ o spoju riječi atributnoga tipa. Tako vremenski genitiv *dogodilo se to mjeseca svibnja* nije zamjenjiv vremenskim akuzativom (**dogodilo se to mjesec svibanj*). Dakle, vremenski je genitiv češći i običajni od vremenskoga akuzativa. Kada se pak akuzativom označuje vremenska mjera, akuzativni oblici također nisu zamjenjivi genitivnima. Primjerice, vremenski akuzativ *Neko su vrijeme šutjeli* nije moguće zamijeniti vremenskim genitivom **Nekog su vremena šutjeli*. (Pranjeković, 2001: 12-13)

J. Silić i I. Pranjeković (2005: 223) spominju i poseban tip vremenskoga akuzativa koji se pojavljuje u pozdravima, a njegova je uporaba „rezultat redukcije, tj. ispuštanja zališnih i/ili posve nepotrebnih elemenata“ (npr. *Želim vam laku noć* – *Laku noć*) (Pranjeković, 2001: 13). Takav akuzativ nije zamjenjiv vremenskim genitivom.

U vremenskom je akuzativu, jednako kao i u genitivu, uporaba atributa obvezna (Silić, Pranjeković, 2005: 223).

4.2.1. Značenje vremenske točke

Iako značenje vremenske točke u hrvatskom jeziku sužava svoju akuzativnu uporabu, takav se akuzativ ipak održao. Pritom se upotrebljava širok raspon imenica, osobito onih koje označuju vremenski određeno razdoblje. (Menac, 1989: 107) M. Glušac (2014: 6) navodi kako je riječ o imenicama koje uglavnom označuju kraći vremenski odsječak (*čas*, *jutro*, *večer*, *dan*, *noć*) (Glušac, 2014: 6). Uz takve je imenice obvezna odredbena riječ koja, kao i u genitivu, precizira

(*ovaj, neki, jedan*), identificira (*isti*) ili ističe slijed (*prvi, posljednji, sljedeći*). Za razliku od genitiva vremenske točke, u akuzativu se ne mogu pojaviti pravi, opisni i odnosni, pridjevi (npr. *Sreo sam ga te kišovite večeri*). (Menac, 1989: 108)

Primjeri iz analiziranih članaka potvrđuju da se akuzativni izrazi u značenju vremenske točke upotrebljavaju mnogo rjeđe od genitivnih. Najčešće se pojavljuju izrazi sastavljeni od imenice i odredbene riječi koja ističe slijed (*prvi, posljednji, zadnji, prošli, protekli*):

- 45) *Hrvatski se građani na ulazak u bračnu zajednicu odlučuju sve kasnije - mladenka koja je 2016. prvi put ulazila u brak imala je prosječno 28,3, a mladoženja 31,1 godinu.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366687/1/Kada-bi-sve-bilo-u-placi-visok-natalitet-biljezi-le-bi-i-Njemacka-i-Danska>)
- 46) *Francuski predsjednik Emmanuel Macron i njemačka kancelarka Angela Merkel objavili su u utorak da rade na dogovoru nekih zemalja Schengenskog prostora po kojemu bi se tražitelje azila vraćalo u zemlju u kojoj su prvi put registrirani.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/macron-i-merkel-zele-vracati-migrante-u-zemlje-u-koje-su-usli-u-eu-hoce-li-grcka-i-italija-podnijeti-najveci-teret-krize/7500732/>)
- 47) *Motovun Film Festival redovito je prikazivao Östlundove filmove, od "Igre" (2011.) kojim se prvi put predstavio na domaćim festivalima i kojeg je žiri kritike FIPRESCI proglasio najboljim filmom.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/film-i-tv/genijalac-koji-nikad-nije-planirao-postati-redatelj-igranih-filmova-svedski-redatelj-ruben-stlund-dobitnik-motovunskog-mavericka/7497849/>)
- 48) *Nikola Kalinić prvi je put prigovorio Daliću 'zašto Kramarić, a ne ja' nakon utakmice s Brazilom, na što mu je izbornik objasnio kako je Andrej zabio 15 golova u Bundesligi i zaslužio je igrati.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/ekskluzivno-otkrivamo-detalje-slucaja-kalinic-i-sto-je-porucio-suigracima-1253178>)
- 49) *Hrvatski kazališni i filmski redatelj, koji je u fokus šire javnosti došao filmom "Obrana i zaštita", a ove godine izazvao reakcije autorskom predstavom "Govori glasnije" u Kerempuhu, danas, 20. lipnja, prvi će se put predstaviti beogradskoj publici, i to premijerom predstave koju je radio prema filmu Rainera Wernera Fassbindera "Zašto je poludio gospodin R." iz 1969. godine.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/kad-apsolviramo-nacionalizme-suocit-cemo-se-s-puno-jacim-neprijateljem-1253229>)

- 50) *On se navodno zaposlio u jednoj tvrtki i otišao raditi u Njemačku, a **posljednji put** se obitelji javio 23. svibnja iz Düsseldorfa. 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/mladi-hrvat-otisao-raditi-u-njemacku-no-otada-mu-se-gubi-svaki-trag-12531939>)*
- 51) *Navodno je preko jedne hrvatske tvrtke otišao raditi u njemačko brodogradilište u Papenburgu, a **posljednji put** se javio iz Düsseldorfa 23. svibnja. 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/mladi-hrvat-nestao-u-dsseldorfu-njegova-obitelj-digla-na-noge-sve-sluzbe-ali-nema-mu-ni-traga-ocajni-otac-moli-pomoc-u-njemacku-je-otisao-raditi/7500828/>)*
- 52) *U Zagrebu je bend **posljednji put** nastupio 2004. godine, a turneja koju ovaj put dovode u Hrvatsku mogla bi biti jedna od zadnjih šansi da ih se kod nas vidi uživo. 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/jethro-tull-u-zagrebu-slavi-50-godisnjicu-mozda-zadnja-sansa-da-vidimo-uzivo-ozbiljan-komad-povijesti-rocka/7498386/>)*
- 53) *Našu reprezentaciju **posljednji put** gledao je uživo na utakmici protiv Meksika u Dallasu, kada su mu reprezentativci poklonili dres s potpisima. 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/rijecanin-sudio-messi-evo-sto-savjetuje-vatrenima-kako-protiv-njega-1253195>)*
- 54) ***Zadnji put** nam se javio iz Düsseldorfa 24. 5. 2018. i od tada mu se gubi svaki trag. 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/mladi-hrvat-nestao-u-dsseldorfu-njegova-obitelj-digla-na-noge-sve-sluzbe-ali-nema-mu-ni-traga-ocajni-otac-moli-pomoc-u-njemacku-je-otisao-raditi/7500828/>)*
- 55) ***Zadnji put** nam se javio iz Düsseldorfa 24.05.2018. i od tamo mu se gubi svaki trag. 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/uzas-u-cepinu-radnici-upali-u-kanalizacijski-saht-trojica-prebacena-u-bolnicu-1253050>)*
- 56) *USKOK nije previše gubio vrijeme u namjeri da Zdravka Mamića ipak privede u istražni zatvor, pa su **prošli četvrtak** Županijskom sudu u Osijeku dostavili prijedlog za određivanje istražnog zatvora Mamiću vezano uz drugi predmet koji se protiv njega vodi na osječkom sudu u tzv. aferi off-shore, u kojoj se njega i još šestoricu suosumnjanih tereti da su iz Dinama protuzakonito izvukli 200 milijuna kuna. 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uskok-trazi-zatvor-za-mamica-u-aferi-off-shore-savjetnika-dinama-bi-u-ovom-slucaju-mogli-izruciti-njegov-odvjetnik-zasad-sve-blokirao/7500507/>)*

- 57) *Nakon što su brojni vozači **prošli petak** svoje negodovanje visokim cijenama goriva u Hrvatskoj iskazali 10-minutnim zaustavljanjem vozila na prometnicama, građanska inicijativa “Stop rastu cijena goriva” pozvala je vozače u Hrvatskoj da danas opet učine isto, ali da ovaj put ugase motore svojih vozila na sat vremena.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/opet-staju-automobili-zbog-cijene-goriva-1253199>)
- 58) ***Prošli tjedan** prosvjede protiv visokih cijena goriva organizirali su i vozači u Srbiji i Bosni i Hercegovini.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/opet-staju-automobili-zbog-cijene-goriva-1253199>)
- 59) ***Proteklu sezonu** nisam sudio zbog ozljede pa sam bio na VAR-u – govori nam u Nižnjem Novgorodu Jurišević, strastveni navijač naše reprezentacije koji od 2004. godine dolazi na sva natjecanja na kojima nastupaju vatreni.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/rijecanin-sudio-messi-evo-sto-savjetuje-vatrenima-kako-protiv-njega-1253195>)

Izdvojeni primjeri dovode do nekoliko zaključaka. Kada je riječ o pridjevima *posljednji* i *zadnji*, navedeni besprijedložni akuzativi potvrđuju kako se i u akuzativnim izrazima vremenske točke, jednako kao i u genitivnim, pojavljuju oba pridjeva. Analizirajući posljednja dva primjera, može se pak zaključiti kako je ponekad teško odrediti označuje li neka sveza vremensku točku ili vremensku mjeru, osobito ako je posrijedi imenica koja znači dulje vremensko razdoblje, kao u primjerima 58) i 59), ili pak imenica u množini. Pritom jedno i drugo, ne isključujući mogućnost značenja vremenske točke, ponajprije upućuje na značenje vremenske mjere. U identifikaciji se značenja ponekad može koristiti glagolski vid: nesvršeni vid stoji uz oba značenja, a svršeni vid samo uz značenje vremenske točke. (Menac, 1989: 107)

Kada je riječ o uporabi atributa u akuzativnim izrazima sa značenjem vremenske točke, odredbene se riječi koje preciziraju (*ovaj, taj*) ili pak identificiraju (*isti*) pojavljuju tek povremeno:

- 60) ***Ovaj put** ne zato što će prosvjedovati nego upravo obrnuto - zato što će poštovati nelogičan zakon koji je izmislio neki birokrat.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366677/1/Ako-se-pridrzavaju-zakona-seljaci-ce-blokirati-promet>)

- 61) *Taj put* proračun je oštećen za najmanje 1,6 milijuna kuna. 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/desetorica-osumnjicena-za-krijumcarenje-26-9-tona-duhana-steta-16-milijuna-kuna-1253133>)
- 62) *Isti dan* na međunarodnom pijanističkom natjecanju Banjalučki bijenale, učenica Lana Gašpert (S IV.) dobila je 2. nagradu u 5. kategoriji, potvrdivši pedagoške kvalitete svoje profesorice Mihaele Hoffmann. (<http://www.glas-slavonije.hr/366651/5/Za-uspjeh-je-od-nekoliko-minuta-potrebno-raditi-do-cetiri-mjeseca-na-skladbi>)

Navedeni primjeri potvrđuju kako se u akuzativnim izrazima sa značenjem vremenske točke pojavljuju odrednice *put*, *četvrtak*, *petak*, *tjedan* i *sezona*, upotrijebljene u jednini. Najčešće se pojavljuje odrednica *put*, a imenice koje označuju dane u tjednu (*četvrtak*, *petak*), jednako kao i imenica *tjedan*, mogu se svrstati u skupinu količinskih ili kvantitativnih imenica. M. Glušac (2014: 6) navodi kako se u akuzativnim izrazima sa značenjem vremenske točke pretežno rabe imenice koje označuju kraći vremenski odsječak, a primjeri 58) i 59) potvrđuju kako se u njima mogu pojaviti i imenice koje označuju dulje vremensko razdoblje (*tjedan*, *sezona*).

4.2.2. Značenje vremenske mjere

„Vremenska se mjera uobičajeno izriče besprijedložnim akuzativnim izrazima u kojima se vremenski odsječak promatra u svojem trajanju.“ (Barić i dr., 1997: 553). Takav akuzativ D. Raguž (1997: 139) naziva vremenskim akuzativom za mjeru vremena, dok ga J. Silić i I. Pranjković (2005: 223) nazivaju akuzativom mjere, točnije mjere vremena. Za razliku od vremenskoga genitiva, akuzativ vremenske mjere može biti u ulozi objekta, pri čemu nije zamjenjiv genitivom (npr. *Cijelo su ljeto proveli na moru*) (Pranjković, 2001: 13).

Iako imenica u akuzativnim izrazima vremenske mjere može stajati i sama i s odredbenom riječi uza se, uporaba je imenice bez dodatka rijetka i tada označuje neodređeno, kratko vremensko razdoblje (npr. *Ostani časak ovdje.*) (Menac, 1989: 106). Takve imenice, koje znače mjerljivu jedinicu i predstavljaju jedinice za mjerenje vremena, obično dolaze s brojem *jedan* ili s imenicom u genitivu, primjerice *jednu minutu*, *nedjelju dana*, *sat vremena*. Dakle, u atributnoj ulozi mogu biti brojevi i količinski priloz, atributi za oznaku sveukupnosti, vremenski priloz, neodređene zamjenice i pridjevi. Sam izbor atributa uvjetuje i mogućnost izricanja

određene ili neodređene vremenske mjere. Dok se za neodređenu mjeru od jedne ili dvije jedinice upotrebljavaju sveze *sat-dva*, *godinu-dvije*, određenu i točnu vremensku mjeru određuju brojevi (*šest godina*), atributi za oznaku sveukupnosti (*čitav/cijeli/sav dan*) te izrazi *tjedan/mjesec/godinu dana*. (Menac, 1989: 106; Glušac, 2014: 8) Akuzativi su određene vremenske mjere često zastupljeni u medijima:

- 63) *Sada zamislite kada bi u jeku glavne sezone poljoprivrednih radova svi traktori i kombajni (veći kombajn ne stane na benzinsku) krenuli sukladno pravilima točiti gorivo na benzinske, što znači da bi u prosjeku svaki poljoprivrednik dnevno gubio dva sata, i to ako nije velika gužva.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366677/1/Ako-se-pridrzavaju-zakona-seljaci-ce-blokirati-promet>)
- 64) *Šest dana putovat će i upoznavati slavonske destinacije.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)
- 65) *Ruski ofenzivac je ozlijedio bedreni mišić i mora pauzirati minimalno sedam dana.* 19. lipnja 2018. (<https://sportske.jutarnji.hr/nogomet/sp2018/uzivo-erupcija-odusevljenja-u-sankt-peterburgu-rusija-napunila-mrezu-egipcana-sve-je-odluceno-u-razmaku-od-tri-minute-salah-zabio-i-vratio-nadu/7497132/>)
- 66) *Ako pregovori o kojima govori Macron uspiju, mogli bi omogućiti Merkel da je riješi i spriječi raspad koalicijske vlade koja je na vlasti tek tri mjeseca.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/macron-i-merkel-zele-vracati-migrante-u-zemlje-u-koje-su-usli-u-eu-hoce-li-grcka-i-italija-podnijeti-najveci-teret-krize/7500732/>)
- 67) *Ono što se pokazalo još u Zagrebačkom kazalištu mladih, koje sam vodila deset godina, da je uspjeh ponajbolja motivacija.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijev-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)
- 68) *Napadači policajcima često prijete verbalno, i to riječima “gotov si”, “znam gdje stanuješ” ili “ubit ću te”, a kada takvog sud kazni sa 100 kuna, policajac može cijeli život očekivati novi napad iste osobe.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366685/1/Policajcima-kopaju-oci-grizu-ih-pucaju-u-njih>)

69) *Sljedećega dana, po povratku u kamp, Dalić je cijeli dan* čeka da mu se Kalinić obrati; prosvjedom, isprikom, bilo kakvim objašnjenjem, a Nikola ga nije ni pozdravio niti ga pogledao. 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/ekskluzivno-otkrivamo-detalje-slucaja-kalinic-i-sto-je-porucio-sui-gracima-1253178>)

70) *U četvrtak (razgovor smo vodili u srijedu poslijepodne, nap. a.) u Vukovaru imamo konkretan sastanak s direktorima TZ-a s ciljem dogovora o aktivnostima do kraja ove i cijelu iduću godinu.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)

71) *Poginuli Mario Horvat radio je u Komunalcu godinu dana.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/uzas-u-cepinu-radnici-upali-u-kanalizacijski-saht-trojica-prebacena-u-bolnicu-1253050>)

Približna se vremenska mjera označuje pak količinskim priložima, atributima koji i neki, nizanjem brojeva i priložima *skoro, gotovo, otprilike, oko* (nekoliko dana, samo koji dan, neka dva sata, tri do četiri godine, oko dva mjeseca) (Glušac, 2014: 8). Za razliku od akuzativa određene vremenske mjere, akuzativi su približne vremenske mjere rijetko zastupljeni u člancima mrežnih portala:

72) *Marin Salamun zvani Wiper, s prebivalištem u pulskoj Ulici Dubrovačke bratovštine, nestao je 24. svibnja 2018. godine u njemačkom Düsseldorfu, a njegova obitelj je uputila apel svima koji su ga možda vidjeli, s obzirom da mu nema ni traga već gotovo mjesec dana.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/mladi-hrvat-nestao-u-dusseldorfu-njegova-obitelj-digla-na-noge-sve-sluzbe-ali-nema-mu-ni-traga-ocajni-otac-moli-pomoc-u-njemacku-je-oti-sao-raditi/7500828/>)

73) *Obje su učenice prof. Tomislava Hühna, koji je prema osvojenim nagradama na državnim i međunarodnim natjecanjima već nekoliko godina zaredom najnagrađivaniji profesor GŠFK-a Osijek.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366651/5/Za-uspjeh-je-od-nekoliko-minuta-potrebno-raditi-do-cetiri-mjeseca-na-skladbi>)

U akuzativnim se izrazima vremenske mjere može upotrijebiti i imenica *vrijeme* (neko/jedno/kratko/dulje/cijelo vrijeme), koja se u analiziranim člancima pojavljuje samo povremeno:

- 74) *Koliko znamo, i inače se bavio krađama, provalama, čak je **neko vrijeme**, kada su mu se nakupili takvi prekršaji bio i u zatvoru.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/poznat-je-on-policiji-i-inace-se-bavio-kra-ama-1253179>)
- 75) *A prostor mi nije poznat kao onaj u kojem živim pa sam i nad tim proveo **neko vrijeme**.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/kad-apsolviramo-nacionalizme-suocit-cemo-se-s-puno-jacim-neprijateljem-1253229>)
- 76) ***Cijelo to vrijeme** Makedonija je stajala u čekaonici NATO-a i EU-a.* 17. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366672/2/Grcka-i-Makedonija-potpisale-sporazum-o-promjeni-imena>)
- 77) *Ovo 'nažalost' ne odnosi se na neslavni odlazak pobunjenog Solinjanina, nego na bolnu činjenicu zbog koje se Dalić **cijelo vrijeme** grize, još od utakmice s Brazilom, da u Rusiju nije pozvao Čopa ili Santinija.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/ekskluzivno-otkrivamo-detalje-slucaja-kalinic-i-sto-je-porucio-suigracima-1253178>)

Provedeno istraživanje dovodi do zaključka kako pojedini primjeri, točnije primjeri 70) i 76), potvrđuju pojavnost druge odredbene riječi uz imenicu koja dolazi s oznakom sveukupnosti (*cijelu iduću godinu*, *cijelo to vrijeme*). Nadalje, u većini navedenih primjera potvrđuje se i trajanje vremenske mjere, koje se izriče svezom glavnoga broja i imenice ili pak svezom zamjenice i imenice (npr. *Ostat ćemo pet dana* ili *Ostat ćemo koji dan*). „Pritom sveze broja i imenice stoje kao cjelina u akuzativu iako sama imenica stoji u padežu što ga zahtijeva broj.“ (Menac, 1989: 106-107) Dugo se pak trajanje radnje, koje nije zastupljeno u građi, označuje imenicom u množini bez atributa, koja je često ponovljena uz veznik *i*: *Radio je dane i dane* (Menac, 1989: 107).

A. Menac (1989: 107) izdvaja i posebno značenje vremenske mjere, koje u analiziranim izvorima nije potvrđeno. Riječ je o vremenskoj mjeri s oznakom trajanja koja označuje da se radnja nakon isteka vremenske mjere nastavlja. Značenje vremenske mjere s oznakom trajanja izriče se rednim brojem i imenicom u akuzativu, primjerice *Četvrti dan ležim*.

Na temelju provedenoga istraživanja može se zaključiti kako se u besprijedložnim akuzativima vremenske mjere pojavljuju sljedeće količinske ili kvantitativne imenice: *sat*, *dan*, *mjesec*, *godina*. Od imenica se neodređenoga vremenskog značenja uz attribute *neko* i *cijelo* pojavljuje imenica *vrijeme*, koja se inače u genitivnim izrazima ne može rabiti. Kada je riječ o

imenicama koje nisu vremenskoga značenja, s atributom za oznaku sveukupnosti *cijeli* rabi se imenica *život*. Za razliku od imenica *vrijeme* i *život*, koje se upotrebljavaju u jednini, ostale se imenice rabe i u jednini i u množini.

Provedeno istraživanje, jednako kao i brojne gramatike te znanstveni radovi, potvrđuje da se vremenska mjera uobičajeno izriče akuzativnim izrazima, koji označuju „trajanje radnje u vremenskoj jedinici“ (Barić i dr. 1999: 278).

4.2.3. Značenje ponavljanja

„Značenje ponavljanja može se shvatiti kao posebno vremensko značenje i kao varijanta značenja vremenske točke.“ (Menac, 1989: 108) Budući da uz akuzativ u značenju ponavljanja uvijek stoji riječ *svaki*, u takvim je akuzativnim izrazima atribut obvezan (Menac, 1989: 108; Glušac, 2014: 7). Za razliku od genitivnih izraza sa značenjem ponavljanja, u akuzativnim se izrazima rabe imenice koje označuju cjelokupno vrijeme, čime se postiže dojam sveukupnosti (Glušac, 2014: 7).

Rijetki pridjevi koji prate imenicu tvore ustaljene, frazeologizirane izraze kao što su *svaku božju noć* i *svaki bogovetni dan*. Ako se radnja ne ponavlja u svakoj vremenskoj jedinici, imeničkoj se svezi može dodati i redni broj kojim se precizira razmak ponavljanja. Kada imenica pak označuje mjerljivu vremensku jedinicu, razmak ponavljanja može se označiti i glavnim brojem, primjerice *svaki treći dan* ili *svaka tri dana*. (Menac, 1989: 108-109) M. Glušac (2014: 8) navodi kako se sveobuhvatnost vremena koja se postiže uporabom atributa *svaki* može ograničiti priložima *skoro* i *gotovo* (*gotovo/skoro svaki dan*). Posebna se pozornost pridaje imenicama *dan* i *čas* koje s atributom *svaki* mogu označiti i vremensku točku, kojom se izriče da se obavljanje glagolske radnje može očekivati u neodređeno, ali blisko vrijeme (*doći će svaki čas*). (Glušac, 2014: 8) U mrežnim se izvorima pojavljuje samo jedan besprijedložni akuzativ u značenju ponavljanja:

78) *Srbijanski premijer Vučić svaki dan na vijestima priča samo o tome, i to je cilj koji opravdava sva sredstva*. 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/kad-apsolviramo-nacionalizme-suocit-cemo-se-s-puno-jacim-neprijateljem-1253229>)

U navedenom se primjeru pojavljuje imenica koja označuje cjelokupno vrijeme, a rabi se u jednini (*dan*).

4.3. Vremenski instrumental

U vremenskom se značenju vrlo često pojavljuje i instrumental koji je „rezerviran [je] za neka specifična vremenska značenja i načelno se ograničuje na uzak krug riječi“ (Pranjković, 2001: 13; Silić, Pranjković, 2005: 235). Iako se instrumentalnim izrazom vrijeme može i točno odrediti (identificirati), osnovna je uloga vremenskoga instrumentala karakterizacija vremena (Wierzbicka, 1980: 100-109, prema Glušac, Rišner, 2013: 234-235). Za razliku od genitiva i akuzativa koji pripadaju statičnim vremenskim izrazima, vremensko je značenje instrumentala izrazito dinamično jer izriče vrijeme u trajanju, u tijeku i odmicanju (Ivić, 1954: 128, prema Glušac, Rišner, 2013: 236).

Dok se u besprijedložnim genitivnim i akuzativnim vremenskim izrazima pretežno rabe imenice vremenskoga značenja, u instrumentalnim je izrazima uporaba takvih imenica ograničena te se ne rabe imena mjeseci. „Odrednicama pak mogu biti imenice *prilika*, *prigoda* i *zgoda*, a osobitost je besprijedložnog vremenskog instrumentala i mogućnost neizravnoga izricanja vremena.“ (Glušac, Rišner, 2013: 237). Naime, u vremenskom je instrumentalu uporaba odrednica koje nemaju vremensko značenje ograničena na izraze sa značenjem vremenske točke. Kada je pak riječ o atributima, moguće ih je upotrijebiti samo uz pojedine odrednice i podznačenja, dok su uz neke odrednice sintaktički obvezni. (Glušac, Rišner, 2013: 237-238)

Naposljetku, A. Menac (1989: 119) zaključuje kako je instrumental „sačuvao neka vremenska značenja, po broju čak ne manja od akuzativa i genitiva, ali su (...) ta značenja instrumentala zastupljena s ograničenom mogućnošću realizacije (...)“.

4.3.1. Značenje vremenske točke

„Označujući vremenski odsječak u kojem se događa glagolska radnja, instrumentalni izrazi sa značenjem vremenske točke izriču istodobnost, tj. radnju koja se događa zajedno (istodobno) i usporedno s vremenom označenim instrumentalom.“ (Glušac, Rišner, 2013: 238) Uz vremensko se značenje pritom zadržavaju i osnovna instrumentalna značenja, značenje sredstva i društva, a u Gramatici hrvatskoga jezika J. Silića i I. Pranjkovića (2005: 235) takvo se značenje instrumentala naziva vremensko-socijativnim značenjem, koje potvrđuje da je instrumental padež povezivanja.

Broj imenica vremenskoga značenja koje se rabe u instrumentalu ograničen je na imenice koje označuju kraći vremenski odsječak kao što su *čas, časak, večer, noć, zora, jutro, dan*, a nazivi se godišnjih doba u takvim instrumentalnim izrazima ne pojavljuju (Menac, 1989: 119-120; Silić, Pranjković, 2005: 235; Glušac, Rišner, 2013: 238). M. Glušac i V. Rišner (2013: 238) navode kako je u suvremenom hrvatskom jeziku njihova uporaba bez atributa rijetka, a takvi oblici teže popriloženju te se mogu smatrati priložima. Međutim, A. Menac (1989: 120) navodi kako je „upotreba uz odredbene riječi vrlo [je] skromno predstavljena i pomalo arhaično obilježena“, stoga se instrumentalne sveze toga tipa sve češće zamjenjuju drugim padežnim i prijedložnim svezama i priložima:

ranim jutrom – u rano jutro, rano jutro

ranom zorom – u ranu zoru

tim časom – toga časa, u taj čas

Kada je odrednica praćena atributom, u atributnoj su ulozi najčešće pridjevi i pokazne zamjenice (*ranom zorom, onim časom*). Odrednica se *dan* najčešće pak javlja uz nesročne attribute (***danom stupanja na snagu ovog Zakona prestaje važiti Zakon o osnovnom školstvu***). Značenje vremenske točke može se izricati i odrednicama *prilika, prigoda i zgoda* s obveznim atributima (pokaznim zamjenicama, rednim brojevima te brojem *jedan*). Instrumentalni se izrazi s odrednicama *prilika* i *prigoda*, koje dolaze s atributom, u analiziranim člancima pojavljuju tek povremeno:

79) *U Slavoniji je tom prilikom dva dana boravio i direktor Hrvatske turističke zajednice Kristijan Staničić, s kojim smo razgovarali o turizmu u Slavoniji i Baranji, promociji regije, potencijalima, planovima i potrebama slavonskog turizma.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)

80) *Samo kriminalističko istraživanje provedeno je na području PU koprivničko-križevačke, PU zagrebačke i PU virovitičko-podravske, kojom prilikom su na više lokacija detektirana ilegalna skladišta trošarinske robe (najmanje 26.900 kg duhanskog lista) koja je dobavljana preko više država članica Europske unije te su ju tako plasirali na ilegalnom tržištu Republike Hrvatske, kao i organizirali proizvodnju neoriginalnih vrećica s aromatiziranim rezanim duhanom namijenjenim ilegalnom tržištu zemalja Europske unije.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/foto-akcija-kodnog-imena-nicotiana-2-razotkrivena-duhanska-mafija-uhiceno-osam-osoba-u-sedam-mjeseci-ostetili-proracun-za-skoro-17-milijuna-kuna/7500294/>)

- 81) *Predsjednik Vlade čestitao je tom prigodom Čoviću na počasnom doktoratu, koji mu je dodijelio Sveučilište u Zagrebu.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/predsjednik-vlade-primio-clana-predsjednistva-bih-dragana-covica/7500375/>)
- 82) *Kao najnepristojnijega pamtim Švicarca Lichtsteinera; taj se stalno nešto bunio, prosvjedovao – govori Edvin, koji je prije koju godinu sudio i Real Madridu u Americi i tom prigodom Modrić mu je poklonio svoj dres.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/sport/rijecanin-sudio-messi-evo-sto-savjetuje-vatrenima-kako-protiv-njega-1253195>)

Kada je riječ o instrumentalu imenice *vrijeme*, njegova se uporaba bez atributa normativno ne preporučuje i vrlo je rijetka. Osim što se češće rabi s prijedlogom *s*, uporaba instrumentala *vremenom* nije sukladna jezičnim pravilima i zbog same višeznačnosti toga izraza. Takva se višeznačnost očituje u primjeru *možda bih se vremenom i oženio*, u značenju ‘možda bih se jednom/nekada/u budućnosti i oženio’, u kojem dolazi do značenjskoga pomaka. Naime, višeznačnost se osobito pojavljuje u izrazima kojima se vrijeme izriče neizravno, točnije s odrednicama koje nemaju vremensko značenje. „U takvim se izrazima označuje vrijeme zajedno s kojim se ostvaruje radnja svršenoga glagolskog oblika pa imenica u instrumentalu redovito iskazuje svršenu radnju ili proces (*dolazak, odlazak, prestanak, pojava, prekid, smrt, izbor, pronalazak*).“ (Glušac, Rišner, 2013: 238-239) Dakle, osim vremensko-socijativnoga značenja, kojim se istodobno izražava radnja i vremenska usporednost s drugom radnjom, instrumentalni izrazi mogu imati i značenje poslijevremenosti i/ili vremensko-ablativno značenje. Tako se u primjeru *Svejedno, mojim odlaskom sve će to splasnuti* radnja događa istodobno s mojim odlaskom, nakon mog odlaska ili od (vremena) mog odlaska. (Glušac, Rišner, 2013: 239-240) Takvi su primjeri u člancima mrežnih portala rijetki:

- 83) *Dolaskom na mjesto intervencije zatekli smo djelatnike restorana kako gase požar u podrumu gdje se nalazi kuhinja i roštilj.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366649/8/Gorio-dimnjak-od-10-metara>)
- 84) *Te su drame bile okosnica tadašnjeg ZKM-ova repertoara, a dolaskom u HNK nastavila sam tu praksu vjerujući da nacionalnog teatra nema bez suvremenih domaćih dramskih pisaca i to onih koji pišu za njega.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijeh-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)

85) *Podsjetimo, Mamić je odlazak u istražni zatvor zbog nepravomoćne presude od šest i pol godina zatvora u prvom predmetu u kojem je nedavno u Osijeku osuđen, izbjegao odlaskom u susjednu BiH, čije je državljanstvo nedavno dobio, a oni svoje državljane ne izručuju u takvim slučajevima.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uskok-trazi-zatvor-za-mamica-u-aferi-off-shore-savjetnika-dinama-bi-u-ovom-slucaju-mogli-izruciti-nje-gov-odvjetnik-zasad-sve-blokirao/7500507/>)

M. Glušac i V. Rišner (2013: 240) navode kako pri opisu sintagmatskih obilježja besprijedložnoga instrumentala sa značenjem vremenske točke treba spomenuti i instrumentalne oblike imenica *početak*, *kraj*, *konac*, *svršetak*, *sredina*, *polovica* i *polovina*, kojima se označuje u kojem se dijelu vremenskoga odsječka označenoga genitivom ostvaruje glagolska radnja, jednako kao i instrumentale imenica *tijekom*, *prilikom* i *prigodom*, kojima se izriče da se za vrijeme trajanja odsječka označenoga imenicom u genitivu ostvari(va)la glagolska radnja. Međutim, u izrazima kao što su *početkom stoljeća*, *krajem godine* i *tijekom dana* instrumentalni su oblici u prijedložnoj ulozi, zbog čega se, osobito u suvremenim gramatikama, smatraju prijedlozima. Većina se navedenih izraza ustvari može zamijeniti prijedlozima *u* i *na* s kojima spomenute imenice dolaze u lokativu (*na početku stoljeća*, *na kraju godine*, *u tijeku dana*). Budući da M. Glušac i V. Rišner (2013: 241) navode kako je upitno jesu li takvi izrazi istoznačni jer su instrumentalni izrazi neodređeniji od izraza s prijedlozima *u* i *na*, u nastavku se ipak navode i poprijedloženi instrumentalni oblici zastupljeni u analiziranim izvorima. Naime, u medijskom se jeziku pojavljuju instrumentalni oblici imenica *kraj* i *sredina*:

86) *Bili smo u razgovorima i s Wizz Airom, koji se naposljetku nije ni javio na raspisani natječaj, ali smo u dogovorima da to učine **krajem kolovoza**, kada ćemo raspisati natječaj za sljedeću godinu.* 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-isprica-ti-turistima-svoju-ljepu-pricu>)

87) *Kako ove godine stoji s financijama i što ćemo to gledati **krajem rujna** u Zagrebu?* <https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijeh-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134> (19. lipnja 2018.)

88) *Nova pročelnica Ureda za kulturu Ana Lederer **krajem prošlog tjedna** u Večernjem listu oštro je komentirala redatelja Olivera Frlića, čiji je rad nazvala ideološkim agitacijama, a njega optužila za mržnju prema svemu hrvatskom.* 19. lipnja 2018.

(<https://www.vecernji.hr/kultura/lederer-je-pozvala-na-moj-linc-onako-kako-su-to-cinili-i-u-srbiji-i-bih-1253110>)

- 89) *Bogati program predstavlja mladog saksofonista Jana Tominića, ovogodišnjega pobjednika hrvatskog izbora za Euroviziju mladih glazbenika, prestižnoga natjecanja koje se **sredinom kolovoza** održava u Edinburghu.* 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/zagreb-classic-koncert-pod-vodstvom-ceskog-maestra-obiljezava-100-godina-od-raspada-monarhije-izvodi-se-jalta-jalta-a-jazzeri-sviraju-zappu/7499406/>)
- 90) *Na Jadranu će umjerena bura s jakim, podno Velebita i olujnim udarima, **sredinom dana** oslabjeti i okrenuti na sjeverozapadnjak i zapadnjak.* 20. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/danas-i-sutra-suncano-ali-se-ocekiju-i-pljuskovi-i-grmljavina-1253223>)

U člancima se mrežnih portala besprijedložni instrumental najčešće pojavljuje u značenju vremenske točke.

4.3.2. Značenje vremenske mjere

„Instrumentalni su izrazi vremenske mjere morfološki uvjetovani množinskim oblikom imenice koja znači vremensku mjeru“, primjerice *Čeka **satima/danima/tjednima/mjesecima/godinama***. (Glušac, Rišner, 2013: 242; Silić, Pranjković, 2005: 235) Množinom se označuje duljina trajanja vremenskoga odsječka označenoga odrednicom, odnosno ističe se velika količina vremena, pri čemu se naglašuje i neodređenost trajanja radnje. Budući da „radnja traje neodređen broj jedinica vremenske mjere“, vremenska se mjera ne može odrediti. (Glušac, Rišner, 2013: 242) Takav se instrumental u Gramatici hrvatskoga jezika J. Silića i I. Pranjkovića naziva instrumentalom duga trajanja.

A. Menac (1989: 120) navodi kako ovisno o izboru imenice vremenske mjere dugotrajnost može biti objektivna i subjektivna. Objektivna se dugotrajnost izriče jedinicama koje označuju kraći vremenski odsječak, a jedinicama koje označuju dulje razdoblje izriče se pak subjektivna dugotrajnost. „Neodređenost se trajanja, uz jače naglašavanje samoga trajanja, može izreći ponavljanjem instrumentalnih oblika s veznikom *i*, čime se još više ostvaruje subjektivna dugotrajnost.“ (Glušac, Rišner, 2013: 242) Tako se u primjeru kao što je *godinama i godinama*, osim podatka o mjeri vremena, dobiva podatak i o vršitelju radnje, koji je ustrajan i odlučan (Glušac, Rišner, 2013: 242).

Budući da bi uporabom atributa došlo do gubljenja osnovnoga značenja, značenja neodređenosti i duljine trajanja, u instrumentalnim se izrazima vremenske mjere atribut ne rabi. Zbog toga se u pojedinim suvremenim rječnicima instrumentalni oblici *danima*, *satima*, *mjesecima*, *godinama*, *stoljećima* izdvajaju kao „prilozi sa značenjem u neodređeno dugome trajanju koje se proteže u vremenu više dana, sati, mjeseci, godina, stoljeća“. (Glušac, Rišner, 2012: 243)

Instrumentalni se izrazi sa značenjem vremenske mjere u analiziranim člancima mrežnih portala pojavljuju povremeno:

- 91) *Nekima to uspije u veoma kratkom roku nakon diplome, a neke žene to pokušavaju godinama*. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366687/1/Kada-bi-sve-bilo-u-placi-visok-natalitet-biljezile-bi-i-Njemacka-i-Danska>)
- 92) *Naime, udjel kontinentalnog turizma u ukupnom ne miče se od dva do tri posto već godinama*. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366686/1/Slavonija--zna-kako-ispricati-turistima-svoju-lijepu-pricu>)
- 93) *Iako se već godinama pokušava objasniti da je takav način točenja nemoguć i neisplativ jer se plavi dizel ne toči na svim crpkama pa se u masu slučajeva mora ići po plavi dizel i do 30-50 km, što zahtijeva dodatne nepotrebne troškove i gubljenje nekoliko sati dnevno*. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366677/1/Ako-se-pridrzavaju-zakona-seljaci-ce-blokirati-promet>)
- 94) *Takve sulude propise koji traju već godinama može donijeti samo onaj koji nikad ništa nije radio, osim što je skakao iz stolice u stolicu i razmišljao kako onome što radi otežati život”, stoji u pismu ogorčenih poljoprivrednika kojima država i na ovaj način pokušava zagorčati život*. 18. lipnja 2018. (<http://www.glas-slavonije.hr/366677/1/Ako-se-pridrzavaju-zakona-seljaci-ce-blokirati-promet>)
- 95) *Kako je moguće da je ta praksa godinama bila ugašena, a baš je to jedan od glavnih zadataka čovjeka koji vodi središnju nacionalnu kazališnu kuću?* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/očajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijeh-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)

96) *Doista ne razumijem zašto te prakse **godinama** nije bilo te zašto su se rijetko izvodila djela suvremenih hrvatskih pisaca.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijev-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)

97) *Primjerice, da nije bilo naše koprodukcije s Norske teatrom iz Osla, norveška publika još **godinama** ne bi čula za Krležu, kao što se mi zasigurno ne bismo tako brzo usudili upotrijebiti novu tehnologiju u scenskoj reinterpetaciji klasičnog djela, kao što je to Ibsenov „Peer Gynt“.* 19. lipnja 2018. (<https://www.vecernji.hr/kultura/ocajnicki-trebamo-drugu-scenu-grijev-je-da-se-hit-predstave-gase-dok-se-za-njih-jos-trazi-karta-vise-1253134>)

Budući da se u svim navedenim primjerima pojavljuje samo jedna imenica, odnosno jedinica, koja označuju dulje razdoblje (*godinama*), takvi instrumentalni izrazi izriču subjektivnu dugotrajnost.

Naposljetku se može zaključiti kako se „instrumentalni tip vremenske mjere razlikuje [se] od akuzativnog time što je akuzativna mjera određena i točna (preciziraju je osobito brojevi i oznake sveukupnosti), a instrumentalna je mjera neodređena uz dodatno značenje dugotrajnosti“ (Menac, 1989: 120).

4.3.3. Značenje ponavljanja

„Instrumentalni izrazi sa značenjem ponavljanja izriču da se glagolska radnja događa redovito kad god nastupi određeni vremenski odsječak.“ (Glušac, Rišner, 2013: 241) Međutim, A. Menac navodi kako pritom “nije riječ o redovitom, pravilnom ponavljanju kao u akuzativnim i genitivnim svezama s riječima tipa *svaki*, nego o vremenu koje je za vršenje neke radnje uobičajeno, pa se u to vrijeme obično i ponavlja“ (Menac, 1989: 121). Takvi instrumentalni izrazi najčešće dolaze uz učestale glagole (ili pak neučestale čine učestalima), zbog čega se u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (2005) nazivaju iterativnim instrumentalom (Silić, Pranjković, 2005: 235).

Budući da je izbor odrednica povezan s učestalim glagolima, upotrebljavaju se instrumentali jednine imenica koje označuju kraće vremenske odsječke: određene dane (*praznik, vikend, blagdan, svetac, radni dan*) i dane u tjednu (*subota, utorak, nedjelja*) (Menac, 1989: 120; Glušac, Rišner, 2013: 241). Međutim, imenice koje označuju dane mogu imati i množinski oblik

(*praznicima, vikendima*). Sintagmatska je osobitost instrumentalnih izraza sa značenjem ponavljanja uporaba bez atributa. Dok je u besprijedložnom genitivu i akuzativu uporaba atributa *svaki* obvezna, u instrumentalnim se izrazima on značenjski podrazumijeva. Naime, atributom se *svaki* izriče pravilno, redovno ponavljanje, a instrumentalom se pak izriče vrijeme „koje je za vršenje neke radnje uobičajeno, pa se u to vrijeme obično i ponavlja“. (Menac, 1989: 121) „Pravilnost ponavljanja, kojoj pridonosi atribut *svaki*, u instrumentalnim izrazima nije obvezna“, što se potvrđuje mogućnošću uporabe priloga (Glušac, Rišner, 2013: 241-242):

Nedjeljom redovito/uvijek idu u kazalište.

[= svake nedjelje, svaku nedjelju]

Nedjeljom ponekad/uglavnom idu u kazalište.

[≠ svake nedjelje, svaku nedjelju]

Uporaba atributa *svaki* u besprijedložnom je instrumentalu ograničena na imenice *prilika*, *prigoda* i *zgoda*, koje se ne pojavljuju u genitivnim i akuzativnim izrazima, jednako kao i na imenicu *dan* (*svakom prilikom, svakim danom*).

U analiziranim se izvorima pojavljuje samo jedan instrumentalni izraz u značenju ponavljanja:

98) *Prvi ozbiljniji proboj doživjeli su početkom 1968. kad im je ponuđena tjedna rezidencija četvrtkom u slavnom londonskom klubu Marquee, nakon čega su zaredali s nastupima te u listopadu iste godine objavili nastupni album 'This Was'. 19. lipnja 2018. (<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/jethro-tull-u-zagrebu-slavi-50-godisnjicu-mozda-zadnja-sans-a-da-vidimo-uzivo-ozbiljan-komad-povijesti-rocka/7498386/>)*

U navedenom se primjeru rabi imenica u jednini i bez atributa, a označuje određeni dan u tjednu (*četvrtkom*).

4.3.4. Značenje dobi

„U hrvatskome se književnom jeziku sve do 20. stoljeća vrijeme moglo izricati instrumentalom imenica koje označuju osobu prema svojem uzrastu“, a prvi se gramatički opisi instrumentala dobi pojavljuju u gramatici A. Della Belle (1728 [2006]) te u *Skladnji* A. Vebera (1859) (Glušac, Rišner, 2013: 243). U Silić-Pranjakovićevoj gramatici (2005: 235) takav se instrumentalni oblik opisuje kao instrumental osnovne osobine koji „određuje imenski pojam

(obično subjekt) po kakvoj osobini, i to tako da to određenje vezuje za predikat“. M. Glušac i V. Rišner (2013: 243) navode kako se na navedenu definiciju može primijeniti određenje A. Vebera, stoga se „*osobina* može tumačiti vremenskim značenjem, odnosno određenom starošću, uzrastom čovjeka: u primjeru *Djevojkom je bila šutljiva (...)* preoblikama se potvrđuje vremensko značenje“:

Djevojkom je bila šutljiva.

[→ Dok/kad je bila djevojka; kao djevojka]

Budući da je u suvremenom hrvatskom jeziku instrumental dobi obilježen kao rijedak, zastario ili regionalan (Silić, Pranjković, 2005: 235), u medijskom se jeziku očekivano ne pojavljuje.

5. Zaključak

Ulogu priložne oznake vremena u suvremenom hrvatskom jeziku imaju besprijedložni genitivni, akuzativni i instrumentalni izrazi. Navedeni se vremenski izrazi, ovisno o atributima, opisuju trima podznačenjima: značenjem vremenske točke, značenjem vremenske mjere i značenjem ponavljanja. Besprijedložnom se vremenskom instrumentalu pripisuje još i značenje dobi.

Provedeno istraživanje potvrđuje kako se od 90 analiziranih članaka besprijedložna vremenska značenja mogu pronaći u njih gotovo 45 (oko 50%), a ukupno 98 primjera besprijedložnih vremenskih izraza govori u prilog brojnosti takvih značenja u publicističkom stilu. Analizira li se zastupljenost vremenskih značenja u korpusu pojedinačnih mrežnih inačica dnevnih novina *Glasa Slavonije*, *Jutarnjega lista* i *Večernjega lista*, može se zaključiti kako su vremenska značenja u člancima portala *Večernji list* najrjeđa, dok su u člancima prvih dvaju portala podjednako zastupljena. Budući da su u istraživanje uključeni članci iz, navedenim portalima, zajedničkih rubrika, zastupljenost se vremenskih značenja može promatrati i u svakoj pojedinoj rubrici. Naime, analizirajući svaku rubriku zasebno, dolazi se do zaključka prema kojem su besprijedložni vremenski izrazi najbrojniji u rubrikama *Hrvatska* i *Kultura*, a najmanje ih je u rubrici *Sport*.

Na temelju provedenoga istraživanja može se utvrditi kako su općenito najbrojniji izrazi u značenju vremenske točke (oko 70%), a najrjeđe se pak pojavljuju izrazi u značenju ponavljanja (oko 6%). Kada je riječ o pojedinim besprijedložnim izrazima, vremenski je genitiv najbrojniji u značenju vremenske točke. Akuzativni izrazi najčešće izriču vremensku mjeru, a besprijedložni se instrumental u člancima mrežnih portala također najčešće pojavljuje u značenju vremenske točke.

Provedeno istraživanje dovodi i do zaključka da se besprijedložni genitivni izrazi u značenju vremenske mjere, jednako kao i instrumental dobi, u uspoređenoj građi ne potvrđuju.

Naposljetku, iako su u publicističkom stilu besprijedložni vremenski izrazi često zastupljeni, na temelju provedene analize može se zaključiti kako je uporaba prijedložnih vremenskih značenja ipak učestalija.

6. Literatura i izvori

6.1. Literatura

- Babić, Stjepan, Brozović, Dalibor, Moguš, Milan, Pavešić, Slavko, Škarić, Ivo, Težak, Stjepko. 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Globus.
- Babić, Stjepan, Brozović, Dalibor, Škarić, Ivo, Težak, Stjepko, 2007. *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, Malić, Dragica, Pavešić Slavko, Peti, Mirko, Zečević, Vesna, Znika, Marija. 1995. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Feleszko, Kazimierz, 1995. *Značenja i sintaksa srpskohrvatskog genitiva*, prevela Gordana Jovanović, Matica srpska, Orfelin
- Florschütz, Josip. 1916. *Gramatika hrvatskoga jezika za ženski licej, preparandije i više pučke škole*. Zagreb: Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade. [Pretisak 2002. Zagreb: Ex libris]
- Glušac, Maja. 2012. Prijedložni izrazi vremenskoga značenja u suvremenome hrvatskom jeziku. U: *Aktualna istraživanja u primijenjenoj lingvistici: zbornik radova s 25. međunarodnog skupa HDPL-a*. Ur. Leonard Pon, Vladimir Karabalić, Sanja Cimer. Osijek, str. 81-97.
- Glušac, Maja, Rišner, Vlasta. 2013. Vremenski instrumental. U: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 39:1, str. 235-252.
- Glušac, Maja. 2014. Atributi u besprijedložnim izrazima vremenskoga značenja. U: *Riječki filološki dani 9: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Riječki filološki dani*. Ur. Diana Stolac. Rijeka, str. 473-482.
- Glušac, Maja, Rišner, Vlasta. 2016. O uporabi i značenju sekundarnih prijedloga nastalih gramatikalizacijom imenica. U: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 42:2, str. 409-442.
- Glušac, Maja. 2018. *Vrijeme u jeziku i jezik u vremenu*. Rukopis prihvaćen za tisak. Osijek: Filozofski fakultet.
- Ham, Sanda. 2012. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Katičić, Radoslav. 1986. *Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Globus.
- Menac, Antica. 1989. *Upotreba i značenja padeža bez prijedloga u suvremenom ruskom i hrvatskom književnom jeziku*, JAZU, knj. 427, Zagreb, str. 71-126.

- Pranjeković, Ivo. 2001. *Druga hrvatska skladnja. Sintaktičke rasprave*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Pranjeković, Ivo. 2013. Izražavanje vremenskih odnosa. U: I. Pranjeković, *Gramatička značenja*, 76-91. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pranjeković, Ivo. 2013. Izražavanje vremenskih odnosa padežnim oblicima i prijedložno-padežnim izrazima. U: *Vrijeme u jeziku – Nulti stupanj pisma: zbornik radova 41. seminara Zagrebačke slavističke škole*. Ur. Tatjana Pišković, Tvrtko Vuković. Zagreb, str. 33-38.
- Raguž, Dragutin. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Silić, Josip, Pranjeković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Težak, Stjepko, Babić, Stjepan. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika, priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Veber, Adolfo, 1859. *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*, Beč
- Znika, Marija. 1979. O sustavu jedinica vremenske mjere. U: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 4-5:1, str. 69–88.

6.2. Izvori

- Glas Slavonije; <http://www.glas-slavonije.hr/>, pristupano od 16. lipnja do 24. lipnja 2018.
- Jutarnji list; <https://www.jutarnji.hr/>, pristupano od 16. lipnja do 24. lipnja 2018.
- Večernji list; <https://www.vecernji.hr/>, pristupano od 16. lipnja do 24. lipnja 2018.